

Šikana v 6. a 7. třídách ZŠ pohledem žáků a rodičů

Bc. Karla Kopečná

Diplomová práce 2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Karla Kopečná**
Osobní číslo: **H11296**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Šikana v 6. a 7. třídách ZŠ pohledem žáků a rodičů**

Zásady pro vypracování:

Vyhledání a zpracování odborné literatury.
Příprava metodiky pro praktickou část diplomové práce.
Formulace cíle výzkumu, volba výzkumných metod, volba výzkumného souboru.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Vyhodnocení a zpracování dat z výzkumného šetření.
Přijetí odpovídajících závěrů.
Doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BENDL, Stanislav. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-08-9.

MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.

KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

ROGERS, Vanessa. Kyberšikana. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu – Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-247-1369-1.

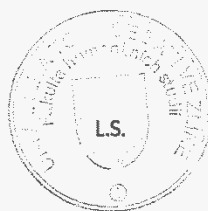
Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Miroslav Chráska, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **26. dubna 2013**

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15. 3. 2013

.....
Kojan

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá problematikou šikanování žáků šestých a sedmých tříd základních škol. Cílem práce je zjistit skutečný výskyt šikany a také kyberšikany u žáků, a porovnat výsledky s povědomím tohoto negativního jevu u rodičů a třídních učitelů. Diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí. První část práce je teoretická, popisuje jev šikany a kyberšikany, příčiny vzniku, aktéry, prevenci. V závěru teoretické části jsou uvedeny výzkumy a šetření zmíněných jevů. Ve druhé části práce je popsán výzkum šikany a kyberšikany u žáků, rodičů a třídních učitelů. Výzkum je realizován pomocí dotazníkového šetření.

Klíčová slova: agrese, agresivita, šikana, kyberšikana, škola, rodiče, oběť, agresor

ABSTRACT

This thesis deals with bullying of pupils of sixth and seventh grades of primary schools. The aim of this work is to determine the actual incidence of bullying and cyberbullying by pupils, and compare the results with an awareness of this negative phenomenon for parents and classroom teachers. This thesis consists of two main parts. The first part is theoretical, describes the phenomenon of bullying and cyberbullying, its causes, actors and prevention. At the end of the theoretical section is provided research and investigations of these phenomena. The second part of the thesis describes the research of bullying and cyberbullying by pupils, parents and classroom teachers. The research is conducted by using questionnaires.

Keywords: aggression, aggressiveness, bullying, cyber-bullying, school, parents, victim, aggressor

Motto:

„S menšími či většími obtížemi můžeme vítězit nad druhými, ale vítězit nad tím horším v sobě samém je jistě neporovnatelně těžší.“

Michal Kolář

Děkuji panu prof. PhDr. Miroslavu Chráskovi, CSc. za odborné a podnětné vedení při zpracování této diplomové práce.

Děkuji ředitelům škol za umožnění výzkumu a děkuji také všem žákům, rodičům a třídním učitelům, kteří byli ochotni podílet se na výzkumné části práce vyplněním dotazníku.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ŠIKANA	12
1.1 MOŽNÉ PŘÍČINY ŠIKANY	12
1.1.1 Sociální učení	12
1.1.2 Výchova v rodině	13
1.1.3 Vliv tělesných trestů na osobnost dítěte	13
1.1.4 Dobro a zlo (agresivita).....	14
1.1.5 Média.....	14
1.1.6 Poruchy chování	15
1.2 AKTÉŘI ŠIKANY	15
1.2.1 Agresor	16
1.2.2 Oběť šikany	16
2 PREVENCE	18
2.1 OCHRANA DĚTÍ VE ŠKOLE	18
2.2 PREVENCE VE ŠKOLÁCH	18
2.3 PREVENCE V RODINĚ	20
3 KYBERŠIKANA	21
3.1 PROSTŘEDKY KYBERŠIKANY	21
3.2 POUŽÍVANÉ PRAKTIKY KYBERŠIKANY	22
3.3 CO DĚLAT PŘI KYBERŠIKANĚ?	23
3.4 LÉČBA KYBERŠIKANY	23
3.5 PREVENCE KYBERŠIKANY	24
3.5.1 Prevence ve škole	24
3.5.2 Prevence v rodině	25
3.5.3 Řešení kyberšikany.....	25
3.6 KYBERNETICKÉ PROSTŘEDÍ	26
4 VÝZKUMY V OBLASTI ŠIKANY A KYBERŠIKANY	29
4.1 ŠETŘENÍ VÝSKYTU ŠIKANY V ROCE 2005 V RÁMCI PROJEKTU MINIMALIZACE ŠIKANY	29
4.2 VÝZKUM KYBERŠIKANY V RÁMCI PROJEKTU MINIMALIZACE ŠIKANY V ROCE 2010	30
4.3 VÝZKUM KYBERŠIKANY V RÁMCI PROJEKTU E-BEZPEČÍ V ROCE 2010	30
4.4 VÝSTUPY EVROPSKÉHO PROJEKTU CHALLENGES IN SCHOOLS V LETECH 2008- 2009	31
4.5 REGIONÁLNÍ VÝZKUM V RUSKU V ROCE 2009	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34

5	METODOLOGIE VÝZKUMU.....	35
5.1	CÍL VÝZKUMU	35
5.2	TECHNIKA VÝZKUMU	35
5.2.1	Dotazník	35
5.3	ORGANIZACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	36
5.4	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
5.5	HYPOTÉZY.....	37
5.6	POJETÍ VÝZKUMU	38
5.7	VÝZKUMNÝ VZOREK	38
5.8	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	38
5.9	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	38
5.9.1	Žáci.....	39
5.9.2	Rodiče	56
5.9.3	Třídní učitelé	62
5.10	TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ.....	66
	ZÁVĚR	78
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80
	SEZNAM GRAFŮ	84
	SEZNAM TABULEK.....	86
	SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Řadu let se především oblast školství potýká a zároveň řeší problematiku šikany. Přes veškerou snahu odborníků, ať už formou odborné literatury, projektů, školení a seminářů se tento fenomén nepodařilo vymýtit. Ubližování si mezi dětmi je stále v některých třídách dennodenní skutečností. Někdy se může stát, že nám to slovo zevšednělo nebo jakoby „zdomácnělo“ a nic tak hrozného se neděje, skloňuje se každou chvílí. Tento jev se v žádném případě nesmí podceňovat. Je nutné si uvědomovat, jaké následky si může nést oběť šikany, tyto mohou být v některých případech i celoživotní. Stejně tak si nese své následky agresor i celý kolektiv třídy. Šikana zanechá následky na všech, na celém kolektivu třídy.

V diplomové práci navazujeme na bakalářskou práci, kdy jsme se zaměřili na vnímání a řešení šikany rodiči dětí základních škol. V diplomové práci se budeme zabývat zjištěním šikany u žáků 6. a 7. tříd základních škol ve Zlínském kraji, názorem rodičů těchto dětí a názorem pedagogů vybraných tříd. Snahou je zjistit skutečný stav v jednotlivých třídách, pokud se někde vyskytne šikana, zda a kolik toho vědí rodiče a kolik třídní učitelé. Cílem je porovnat pohled na skutečný stav třídního kolektivu ze tří stran.

V současné době děti tráví svůj volný čas u počítače a s tím souvisí rostoucí výskyt kyberšikany. Kyberšikana patří do tzv. psychického týrání a není o nic mírnější než „klasická“ šikana. Jedná se o šikanu prostřednictvím moderních technologií, jako jsou e-maily, sociální sítě, sms a mms zprávy, webové stránky apod. Podružným cílem této diplomové práce je zjistit souvislost výskytu šikany a kyberšikany.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a empirickou část. Teoretická část je méně obsáhlá, protože základní údaje o šikaně jsme podrobně popsali v již zmíněné bakalářské práci. Popsána byla nejen šikana, její stádia, aktéři, ale také možné příčiny vniku šikany, způsoby vyšetřování, včetně prevence ze strany školy, rodiny i doporučené preventivní programy. V souvislosti s výzkumem této diplomové práce bychom se v teoretické části zaměřili na základní informace o šikaně, ale především na kyberšikanu.

V praktické části se zaměříme na zjištění výskytu šikany žáků šestých a sedmých tříd základních škol, na jejich rodiče a jejich třídní učitele. Porovnáme výskyt šikany s výskytem kyberšikany.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA

Definici šikany uvádí metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR č. 28 275/2000-22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení: „*Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věci druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít formu sexuálního obtěžování či zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.*“ (MŠMT ČR, 2004, s. 1)

Pro šikanu je charakteristická naprostá asymetrie sil mezi mocnějším a slabším, kdy slabší je zneužíván a jsou porušována jeho práva. Šikana je tzv. nemocným stavem celé skupiny, i když je její složení naprosto rovnocenné. Tento nerovnoměrný stav poškozují pohled na demokracii všem účastníkům a tento pohled si děti s sebou nesou do života, netýká se pouze nějakého období. A netýká se pouze školy, se šikanou se lze setkat v rodině, v mateřské škole, v zaměstnání, v nemocnici apod. Šikanování je sociální nemocí ve společnosti, kterou jsou ohroženy oběti, agresori, kolektiv třídy, rodiny a následně celá společnost. Podobně jako u domácího násilí, kdy si oběti i svědci nesou své trauma životem a je dokázán transgenerační přenos, je tomu tak i s šikanováním. (Kolář, 2011, s. 17-18)

1.1 Možné příčiny šikany

Na vzniku šikany se podílí mnoho faktorů, mezi ty nejdůležitější považujeme sociální učení, výchovu v rodině, vliv tělesných trestů na osobnost dítěte, agresivitu a poruchy chování.

1.1.1 Sociální učení

Sociální učení má, vedle fyziologických předpokladů, velký vliv na vznik agresivního chování. U dětí je možné vznik agresivního chování zakotvit tzv. pozitivním posilováním, to znamená, že pokud dítě uvidí v obchodě hračku, začne křičet, ječet, vztekat se, že ji chce a rodič mu ji raději koupí, aby byl klid. Tímto v dítěti utvrdí, že pokud se bude takto chovat,

dosáhne svého. Agresivní chování děti získávají také napodobováním a imitací dospělých. (Výrost, Slaměnik, 2008, s. 323-324)

Reakcemi na různé podněty se zabýval Penfield (in Harris, 1997, s. 24-26), který svým výzkumem shromáždil důkazní materiál o zaznamenávání zážitků a pocitů v různých situacích a jejich opětovné vyvolání. Dokázal tak, že mozek si od svého narození uchovává a zaznamenává zážitky a stačí sebemenší náznak a člověk reaguje na novou situaci stejným způsobem, který má uložen, ať už je pozitivní nebo negativní.

1.1.2 Výchova v rodině

Výchova v rodinách je dnes často ovlivňována světovými trendy s důrazem na svobodnou volbu. V mnoha rodinách je důležité naučit dítě samostatně rozhodovat o výběru různých možností, které se mohou týkat oblastí povinností, hygieny, zdraví, bezpečnosti, zdvořilosti aj. Rodiče umožňují dvou a tříletým dětem rozhodovat, co budou jíst a pít, co si vezmou na sebe, kdy půjdou spát, zda si uklidí hračky a kdy si je uklidí a dokonce jak se budou chovat k návštěvě a podobně. Ovšem výběr způsobu chování může mít negativní následky jak pro jedince samotného, tak pro jeho rodinu i pro společnost. V některých školách mohou děti otevřeně diskutovat o plnění úkolů, klást si požadavky a vyjednávat. Pokud budou mít děti volnost rozhodovat o věcech spojených se zdravím, bezpečností, nebudou respektovat žádná pravidla, nebudou mít vytvořeny žádné hranice a respekt. Budou si tedy přecházet na ulici na červenou, protože nemají čas čekat a rozhodli se tak, budou přelézat vagóny na nádraží, protože je to zábavné apod. Nebudou plnit žádné povinnosti, protože by pak byla omezována jejich vnitřní svoboda. Budou dělat pouze to, pro co se oni sami rozhodnou. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 14-15)

1.1.3 Vliv tělesných trestů na osobnost dítěte

Především hrubé, opakované a nespravedlivé tělesné tresty mohou zvyšovat riziko nesprávného vývoje osobnosti dítěte. Takové tresty ničí u dítěte základní potřebu pro svůj vývoj, tedy jistotu bezpečí, přijetí a bezvýhradné lásky, snižují prožívání radosti, jsou příčinou zvýšené úzkostnosti dítěte, učí násilí. Nepřiměřené tělesné tresty vyvolávají v dítěti pocit hněvu, zloby a vzteku s možnou následnou touhou po pomstě, snižují citlivost a ničí vznik soucitu, což může vést k poruchám narcistického vývoje. Dítě se naučí, že násilí je také projev lásky, což si posléze přenáší do vlastních budoucích vztahů. Nastává neschop-

nost prožívat vlastní pocity a porozumění jim. Nepřiměřené tresty mohou vést až k týrání dětí nebo mohou rozpoutat domácí násilí. (Vaničková, 2004)

1.1.4 Dobro a zlo (agresivita)

Často si klademe otázku, kde se to v dětech bere? Proč ubližují druhým, proč se přidají k agresorovi další a také šikanují? Zkušenost přinesl tzv. Stanfordský experiment, který provedl americký psycholog P. Zimbardo v roce 1971. Z tohoto experimentu vyplynula skutečnost, že psychicky zdraví lidé jsou schopni ve velmi krátkém čase konat zlo, ubližovat a týrat ostatní. Zimbardo tvrdí, že jde především o systém. Stejně jako v armádě, tak všude jinde, v zaměstnání, ve škole, záleží na vedení, jaká pravidla nastaví a jak se vypořádá s nedodržením těchto pravidel. Pravidla chování musí být jednoznačně nastavena a zároveň známa všem, každý si musí být vědom odpovědnosti za vlastní chování. Tyto jasně nastavená pravidla mohou pomoci každému jednotlivci, i když si o sobě myslíme, že nikdy bychom se nechovali zle, právě Zimbardův experiment dokázal, že ve zvláštních situacích je člověk náchylný změnit své chování. (Rodná, 2011, s. 1)

Negativní následky má násilí především na oběť. A nejen to přímé fyzické násilí, ale také násilí psychické. Stejně tak oběti kyberšikany se dostávají do velmi nepříjemné a často bezvýchodné situace. Děti propadají frustraci, depresím, mohou se objevit somatické problémy a často nechtějí chodit do školy, kde mohou potkat agresory kyberšikany. Zde mohou pomoci jak rodiče, kteří by si měli všimnout změn chování svého dítěte, tak učitelé ve třídě, protože kyberšikana bývá úzce provázaná se situací a klimatem ve třídě. (Těthalová, 2011, s. 1)

1.1.5 Média

Inspirací k násilnému a agresivnímu chování mohou dětem sloužit média. Násilí z obrazovky nabízí dětem nápodobu k násilnému chování, může vést k podpoře takového chování a ke snížení vnímavosti vůči agresivitě. Pro děti je nejvíce nebezpečné sledovat, jak se násilně chová kladná postava. Vzorce násilného chování mohou děti získat nejen z televizní obrazovky, ale také z počítačových her, internetu apod. (Assenza, 2007, s. 14-15)

Sledování akčních filmů má na děti psychopatogenní vliv. V těchto filmech je předváděno vysoké množství hrubosti a násilných scén. Toto sledované násilí pak snižuje klasické zá-

brany proti užívání násilí v řešení mezilidských konfliktů. Dětsí psychiatri a psychologové poukazují zvláště na agresivitu, která je uváděna do sexuálního kontextu. Dospělým osobám se mohou zdát brutální a erotické scény umělé, ovšem děti nemají schopnost rozlišit mezi realitou a fantazií. (Jedlička, 2011, s. 165)

Dnešní doba přináší neustálý nátlak podnětů z prostředí okolo nás, média, prestiž, luxus atd. tyto podněty vyvolávají pocit ohrožení a vnitřního prázdna, ovlivňují orientaci a ničí smysluplné hodnoty s následným vyvoláním vnitřního tlaku. Tento tlak u dětí exploduje v agresi. Děti mohou být zklamány chováním dospělých, které sledují nejen doma, ale také kolem sebe, převážně v médiích. Hospodářské a politické aféry ovlivňují také je, zpronevěry, korupce, krádeže, které zůstávají bez následků, je dokážou ovlivnit a děti a mladiství napodobují dospělé. Jak potom očekávat slušnost, přátelství a ohleduplnost od dětí, když to samé nemají šanci vidět u dospělých. (Erb, 2000, s. 29)

1.1.6 Poruchy chování

Podle Thejnera (2007) mají vliv na rozvoj poruch chování faktory sociální, psychologické a biologické. Mezi sociální faktory nebo také rodinné faktory, které napomáhají k rozvoji poruch chování u dítěte, patří užívání návykových látek rodiči, konflikty rodičů i kriminální činy v anamnéze rodiny. Dále také nedůslednost při výchově dítěte, nepřátelský vztah rodiče k dítěti, nedostatečná péče a domácí násilí. V období adolescence může mít vliv na vznik poruch chování hyperaktivní porucha, poruchy nálady, psychotické poruchy a závislosti. Vliv rodinných faktorů klesá s věkem dítěte.

Mezi psychologické faktory patří hyperaktivita dítěte, jazykové a kognitivní bariéry, někdy to může být také trauma vedoucí k posttraumatické stresové poruše. Nedostatky v autonomním nervovém systému představují faktory biologické. V některých studiích jsou popsány souvislosti poruchy chování a nízké hladiny kortizolu. Podíl genetických faktorů je uváděn až v 71 %, kdy se ale předpokládá vliv prostředí a genetických vloh. (Theiner, 2007, s. 85-87)

1.2 Aktéři šikany

Negativním jevem šikanování je postihnutý celý kolektiv, tedy nejen agresori a oběti, ale také ostatní žáci, kteří jsou ve třídě, šikany se nezúčastňují, ale přesto jí přihlíží. Na celé skupině zanechává šikana více či méně zřetelné stopy.

1.2.1 Agresor

Agresory bývají děti se zvýšenou agresivitou neboli sklonem k agresivnímu jednání. Jsou zde určité dědičné sklony zejména k impulzivité a vznětlivosti a menší citlivosti odhadnout následky svého jednání. Tyto vlastnosti může velmi podpořit výchova v rodině. Často se objevuje v rodinách tolerance k násilí nebo přímo fyzické a psychické násilí jako tělesné tresty a ponižování. Lhostejnost ze strany rodičů, nezáměr a nedostatek lásky, konflikty mezi rodiči. Rodiče, kteří na děti nemají čas a to platí u všech společenských vrstev. (Říčan, Janošová, 2010, s. 53-56)

Martínek (2009, s. 136-139) uvádí několik typů agresorů:

1. Hrubý agresor, fyzický – používá fyzickou sílu, bití, škrcení apod. Často se jedná o děti, které samy doma zažívají podobné tvrdé zacházení.
2. Kultivovaný agresor, jemný – pro okolí se jeví jako velmi slušný a kultivovaný, učitel jej může dávat jako vzor, ovšem tento dokáže velmi tvrdě šikanovat a nemusí být aktérem sám osobně, ale manipuluje s ostatními, kteří šikanují na jeho příkaz. V rodině je často velmi tvrdě až vojensky vychováván, bez jakýchkoliv ústupků a svobodného myšlení.
3. Agresor srandista – dokáže bavit celou třídu, šikanu bere jako pobavení celé třídy, u učitelů může být také oblíben. V rodině není zřejmě zaveden žádný systém a žádné hranice.

1.2.2 Oběť šikany

Je všeobecně známo, že obětí šikany se může stát kterékoliv dítě. Stačí nepatrná odlišnost, na kterou se mohou agresori zaměřit.

Říčan a Janošová (2010, s. 58-62) upozorňují na nejčastější skupiny dětí, které se mohou stát obětí šikany. Rizikem je tělesná slabost či postižení a v současné době také nápadné vnější znaky jako obezita, brýle, způsob oblékání apod. Pokud se podrobně zaměříme na každého jedince, vždy najdeme nějakou zvláštnost. Dětský kolektiv dokáže být velmi krutý a netolerantní. Odlišná barva pleti může být důvodem k nenávisti, dále také děti hyperaktivní a poruchou pozornosti, děti mentálně slabší, ze sociálně slabé rodiny apod.

Nejen děti jakkoliv slabé a handicapované, ale oběťmi mohou být také děti příliš ochranných matek nebo babiček. Ty potom děti neustále hlídají a mají pocit, že jsou malé

a nesamostatné, často je doprovází a tím dávají agresorům najevo, jak jsou tyto děti slabé. Dalšími mohou být také děti učitelské, zvláště když rodič učí na té samé škole. Spolužáci jej vnímají, že má ve všem výhodu, nechtějí se před ním bavit, aby to neřekl doma a podobně. Mohou tomu přispět i kolegyně učitelky, u kterých má dítě nějakou tu výhodu, nehodnotí ho jako ostatní a děti toto nadřozování velmi rychle vycítí. (Martínek, 2009, s. 139-141)

Na školách se objevují tzv. typické oběti, kterým je opakovaně ubližováno. Nemusí být nijak zvlášť nápadné, jsou ale nějakým způsobem „slabé“, což znamená, že neumí skrývat strach, neumí se protivníkovi postavit, jsou tedy více zranitelné. Nejedná se pouze o fyzickou zranitelnost, obětí může být nejurostlejší chlapec třídy, který ustupuje jakýmkoliv náznakům šikany. Agresoři velmi rychle vycítí psychickou zranitelnost oběti. (Kolář, 2011, s. 158-160)

Následky šikany si oběť odnáší vždy a míra poškození závisí na stádiu šikany a dlouhodobosti šikanování. Následky čtvrtého a pátého stádia mohou být pro oběť celoživotní a může dojít až ke změně osobnosti. Jedinec vystavený dlouhodobému emočnímu tlaku a subtilnímu násilí jako izolace, ponižování, zesměšňování apod. podléhá pozvolně narušení osobního vývoje. Postupem času dochází k přetížení adaptačních mechanismů až k vyčerpání nervové soustavy. Můžou se objevit psychosomatické potíže až úzkostné poruchy jako např. panická porucha, školní fobie posttraumatická stresová porucha, obsedantně-kompulsivní porucha apod.

Oběť při krutém šikanování má opravdový strach o život, objevují se poruchy spánku, somatické nemoci a v nejhorším případě se může pokusit i o sebevraždu. Fyzická zranění se zahojí, ale ta psychická mohou být daleko závažnější. Tyto děti potřebují v každém případě odbornou pomoc. (Kolář, 2005, s. 100-102)

2 PREVENCE

Prevenici proti negativním jevům všeobecně, by se měla věnovat jak rodina, tak škola, jakožto odborná instituce zabývající se vzděláváním a výchovou.

2.1 Ochrana dětí ve škole

Základem, jak chránit děti před negativními vlivy je všeobecná kázeň ve škole. Bagley (in Hendl, 2011) uvádí tři základní funkce školní kázně. Za první se jedná o vytváření podmínek pro práci ve škole, za druhé jde o přípravu žáků pro život ve společnosti a za třetí se vytváří u dětí základní návyky pro sebeovládání. Kázeň ve škole je hlavním předpokladem jednak efektivního učení a především bezpečnosti žáků a v současné době také bezpečnosti učitelů. Kázeň je nástrojem pro ochranu žáků před šikanou. Většina dětí má potřebu kázně ve škole, neboť kázeň jim zaručuje ochranu a bezpečí. V současné době se rodiče orientují při volbě školy pro své dítě na to, jak škola umí udržet kázeň a jak je schopná řešit šikanu a nevhodné chování dětí. Na rozdíl od minulosti, kázeň představuje bezpečí také pro učitele. Nejedno učitel je na základní škole vystaven od svých žáků nekázní, vulgaritě i agresi.

Způsoby nekázně žáků se mění postupně s dobou, stejně jako formy kriminality dětí a mládeže. Některé nové typy negativního chování jsou spjaty s vývojem nových technologií. Jedná se například o kyberšikanu, nošení zbraní či výbušnin do školy aj. Mezi nekázeň zaměřenou na učitele či školu patří: vulgární chování, drzost, vandalismus, šikana, krádež, lhaní, pomluvy, poškozování věcí učitelů, užívání návykových látek, fyzický útok, přepisování známek v žákovské knížce, nepořádek aj. Nekázní, zaměřenou na spolužáky nebo ostatní žáky školy může být šikana, pomluvy, rvačky, krádež, ignorování, poškozování věcí, kyberšikana aj. (Bendl, 2011, s. 191-203)

2.2 Prevence ve školách

Agresivita dětí představuje celosvětový problém, který zkoumají týmy psychologů a speciálních pedagogů. Z výzkumných tezí vyplývá, že je nutné zapojit celou školu do preventivního programu tak, aby každý cítil svůj podíl a účast. Do programu je nutné zavést setkávání učitelů s rodiči, pravidelné diskuze o šikaně v jednotlivých třídách, sestavení jasných pravidel o vzájemném chování a vztazích ve třídě, zavést koordinovaná skupinová setkání se všemi aktéry již vyřešené šikany, kde vzájemně hovoří o svých prožitcích. Zcela vymýtit

šikanu je úkolem komplikovaným a dlouhodobým. Důležitá je výchova od narození, vedení k dodržování společenských a morálních zásad. K předcházení šikany neodmyslitelně patří vytváření otevřené atmosféry a solidarity, zavedení jasných pravidel vzájemného chování ve třídě, v případě agresivního chování mezi dětmi stanovit postupy řešení, znalosti lidských práv, seznámení se a sledování varovných signálů šikany. (Lovasová, 2006, s. 18-19)

Někteří rodiče vedou v současné době především chlapce k tomu, aby se uměl bránit. Tento názor je však považován za návod k agresivitě vlastních dětí. Většina škol si vzájemné chování dětí uvědomuje a snaží se je vést ke vzájemnému respektu, k řešení konfliktů vzájemným vysvětlením si situace. Do výuky je třeba zařadit uznání úcty a zároveň získat důvěru dětí, aby mohly přijít za učitelem a svěřit se, že jim někdo ubližuje. Nesmí mít pocit, že jde o „donášení“, které je ve společnosti považováno za negativní chování. Dětem, které se mohou chovat agresivně, je třeba vysvětlit, že fyzické násilí na spolužácích je známkou slabosti a chybou, že se neumí domluvit slovně. Děti musí být vedeny k odpovědnosti za své chování. (Antier, 2004, s. 77-80)

Velmi důležité je pro děti získat zdravé sebevědomí. Dítě trpící pocitem méněcennosti se snaží získat své místo ve skupině různě. Začne chybně uvažovat, že pouze když získá pozornost, může se zařadit mezi ostatní. Tuto pozornost pak může upoutat jakkoliv, často negativně například vyrušováním v hodině, vulgárním chováním, zesměšňováním spolužáků či ubližování jiným. Agresivně svůj pocit méněcennosti vyjadřují zejména ty děti, v jejichž rodině dochází k častému a neopodstatněnému trestání, ponižování a nevhodnému zacházení. Tyto děti mohly opětovně zažívat strach, stejně jako jejich rodiče se snaží vynutit si vlastní moc. Jiné dítě svůj pocit méněcennosti řeší tím, že se uzavře do vlastní fantazie

a představ. Může se tak stát pro své spolužáky výrazně odlišným a následně terčem posměchu a v krajních mezích šikany. (Jedlička, 2011, s. 160-161)

Klima třídy ovlivňuje velkou měrou participace žáků, neboli účast žáků na výuce, rozhodování o společných záležitostech třídy. Předpokladem pro zapojení žáků do dění třídy a školy je v první řadě rozhodnutí učitelského sboru a následně dohoda o míře participace žáků. Tento společný podíl žáků přináší hodnotnější a hlubší vztahy mezi učiteli a žáky, prohlubuje se vzájemná důvěra. Žáci pak vnímají jinak svoji vlastní roli ve škole, jsou oceňováni a respektováni více jako partneři. Žáci přestávají vnímat „oni“ (učitelé) a „my“ (žáci)

ci). Následně dochází také k pružnější komunikaci mezi učiteli a žáky. K tomuto modelu jsou nutné dvě věci: dodržení určitých norem a hlavně chuť pedagogického sboru k této změně. (Čapek, 2010, s. 81-84)

2.3 Prevence v rodině

Jak ve škole, tak v rodině má prevence velmi důležité místo.

Základem prevence v rodině je podle Fieldové (2009) především dobrá komunikace. Dítě by mělo u rodičů cítit jistotu a bezpečí. Rodiče se mohou dítěte buď přímo zeptat, zda mu někdo ve škole ubližuje, nebo své otázky vést i mírně oklikou. Vždy je vhodné sledovat nejen, co dítě říká, ale také jeho reakci, zda odpovídá váhavě, či přímo, zda se u toho „vrtí“ nebo se mu třeba mluvit nechce apod. Není vhodné naléhat, necháme dítěti prostor a při vhodné příležitosti se pokusíme o další rozhovor. Rodiče by měli v dítěti pěstovat zdravé sebevědomí, nebát se dělat chyby, každý někdy chyby děláme. Aby se děti naučily zdravému chování ve společnosti, potřebují co nejvíce času trávit doma s rodinou a rozvíjet své schopnosti při společných dovolených, ale i doma na zahradě, společném úklidu, u přátel apod. (Fieldová, 2009, s. 102-110)

3 KYBERŠIKANA

Kolář (2011, s. 84)) uvádí definici kyberšikany: „*Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně psychicky týrá a zraňuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu novou informační a komunikační technologii – zejména internet a mobil.*“

Kyberšikana představuje jednu z forem šikany, má společnou podstatu jako psychická nepřímá šikana. Jde o záměrné, opakované psychické násilí se symbolem agrese, které působí psychická traumata. Často musíme počítat s tím, že šikana ve škole může pokračovat v kyberprostoru. Zjistit šikanu může být náročné, ale zjistit kyberšikany může být mnohem náročnější. Kyberšikana se děje mimo svědky (spolužáky), umožňuje agresorovi anonymitu s nízkým pocitem odhalení. Agresor přímo nevidí, nakolik oběti ublížil, proto si nemusí zcela uvědomovat důsledky svého počínání. Agresor se prostřednictvím telefonu nebo internetu dostává k oběti až domů, kdy domov pak pro oběť přestává být úkrytem a bezpečím. (Rogers, 2011, s. 32)

3.1 Prostředky kyberšikany

V současné době je pro děti používání moderní techniky samozřejmostí. Jsou schopni pohybovat se v kybernetickém prostředí mnohdy lépe než jejich rodiče. Nejčastěji pro ubližování používají níže uvedené prostředky.

Mobilní telefon

V dnešní době má téměř každé dítě telefon. Agresor svoji oběť může telefonicky napadat, vyhrožovat nebo „pouze“ neustále prozvánět, i v noci. Často posílají své oběti posměšné či výhrušné textové zprávy. Na mobilní telefon je možné pořídit fotografie, které lze ihned rozeslat dál nebo si oběť nahrávat na videozáznam v mobilu.

E-mail

Vytvořit si e-mailový účet je velmi snadné a agresor si může zřídit jednat několik takových účtů a zároveň použít pseudonym nebo záměrně cizí identitu.

Internetové stránky

Agresor může vytvořit internetové stránky o oběti nebo hanlivé blogy.

Chatovací místnost

Chatovací místnosti jsou určeny pro komunikaci, ale mohou se stát také místem pro zesměšňování či zastrašování oběti.

Sociální sítě

Mezi mladými lidmi jsou hodně oblíbené. Velmi často je používají děti, i když svůj účet by měli mít až od 13ti let. Sociální sítě představují snadnou komunikaci pro větší množství přátel s možností připojení fotografií a videí. Je zde možné si vytvořit falešný účet s cizí identitou nebo pseudonymem.

Instant messaging

Opět jde o formu komunikace, v České republice je nejvíce používán Skype nebo ICQ. Při této komunikaci, jak už ústní či písemnou lze útočit na oběť. (Rogers, 2011, s. 33-35)

3.2 Používané praktiky kyberšikany

Existuje velké množství praktik, jak ublížit oběti prostřednictvím mobilního telefonu a internetu. Nejznámější uvádí Kolář (2011, s. 87-88):

- urážlivé a zastrašující zprávy SMS, MMS a prostřednictvím e-mailu
- rozesílání zesměšňující fotografie nebo videa oběti, případně dalším známým
- vytvoření webových stránek, kde je oběť zesměšňována, urážena apod.
- vytváření negativních anket na internetu, kdo je nejhloupější, nejošklivější aj.
- vyvěšení na internetu pornografických obrázků s tváří oběti
- happy slapping, neboli fyzické napadení oběti, které je nahráváno na mobil a následně vyvěšeno na internet
- vymyšlené dlouhodobé hry např. virtuální láska pro nesympatického spolužáka, kdy se tím baví celá třída
- rozesílání výhružných zpráv pod jménem oběti nebo přihlašování oběti do různých seznamovacích stránek apod.

Příznaky kyberšikany jsou podobné jako u psychické šikany. U dítěte se objevují zdravotní problémy jako bolesti břicha, bolesti hlavy, potíže se spánkem, časté zameškání docházky apod. Mohou se objevit změny chování, dítě je smutné, skleslé, nezvykle zamklé, náhle se

zhorší jeho prospěch. Mohou se mu začít ztrácet osobní věci či peníze. (Fileccia et al., 2011, s. 14)

V současné době se objevují zcela nové formy násilí, které dřívější doba neznala, jde o nepřiměřené často i brutální napadání oběti na veřejnosti, např. mládež používá tzv. happy slapping, což lze přeložit jako fackování pro radost. Agresor si náhodně vybere nějakou osobu, se kterou může nebo nemusí prohodit několik slov, může vedle ní jen tak stát a neočekávaně ji prudce udeří a rychle se ztratí. Často si tuto scénu natáčí skupinka kamarádů, kteří stojí opodál a incident pak zveřejní na internetu. (Čírtková, 2012)

Nejen fyzický útok, ale i slova mohou ublížit a zranit. Tato zranění nejsou na první pohled vidět, ale pro psychiku jedince jsou velmi zraňující a bolavá. Nadávky dětí proto nelze brát na lehkou váhu. Slovní napadení týkající se vzhledu nebo původu, zvláště na veřejnosti je opravdovou agresí. Napadený má pocit ponížení a ztráty svého postavení ve společnosti. Slovní útoky jsou opravdovým násilím, pokud k nim dochází záměrně. Ponížení může způsobit také nějaké jedovatá slova od dospělých (rodiče, učitel). Jsou pro děti o to horší, protože přichází od tzv. silnějšího. Pokud se nějaká urážlivá slova od dospělých opakují pravidelně, hrozí riziko, že dítě je vezme za své, ztotožní se s nimi a způsobené škody jsou velké a dlouhodobé. (Bourcet, Gravillonová, 2006, s. 12-13)

3.3 Co dělat při kyberšikaně?

Co by mělo dítě udělat, pokud dostane nějaký urážející, výhružný e-mail, SMS nebo zesměšňující fotografii na internetu? V první řadě si všechno uložit a svěřit se rodičům nebo kterémukoliv dospělému. Při výhružkách a zesměšňování nehádat se po internetu a raději dál nekomunikovat s autorem této poškozující zprávy. Vše si podobně zaznamenat včetně data, kdy se to odehrálo. Pokud se tak děje na internetu, je možné incident nahlásit správci webu. Dospělý, nejlépe rodiče by pak měli zvážit závažnost incidentu a v případě např. vyhrožování vše nahlásit na policii. (Těthalová, 2011)

3.4 Léčba kyberšikany

Pedagogové by se měli vždy zabývat kyberšikanou jakmile ji zjistí. Pokud se kyberšikany odehrává v prostorách školy, jsou povinni ji řešit, pokud tomu tak není, škola ji nemusí řešit přímo. Je ovšem nutné obeznámit rodiče a doporučit na koho se mají obrátit. Je mož-

né se obrátit přímo na Policii ČR, OSPOD, pedagogicko-psychologickou poradnu, středisko výchovné péče apod. Nutné je ve třídě zmapovat vztahy a zjistit, zda se zde neodehrává také šikana.

Potřebné je vzít v úvahu, že výskyt kyberšikany a šikany může být propojen a počítat s dobrou počítačovou gramotností. Je vhodné spolupracovat s pracovníkem informačních a komunikačních technologií. Pokud se objevila kyberšikana prostřednictvím mobilního telefonu, budeme potřebovat spolupráci s operátorem, pokud prostřednictvím webového prostoru, musíme také oslovit provozovatele webu. (Kolář, 2011, s. 90)

3.5 Prevence kyberšikany

Prevence před kyberšikanou je velmi podobná prevenci šikany, přesto má svá specifika.

3.5.1 Prevence ve škole

Informace – zásadní je poskytnout žákům informace a jasně definovat, co kyberšikana je. Informace poskytnout také rodičům a v rámci školy by měly existovat pravidla, jak postupovat v případě podezření na výskyt kyberšikany.

Školní řád – ve školním řádu by měly být zahrnuty pravidla o používání mobilního telefonu ve škole.

Začlenění tématu do výuky – žáci pracují ve výuce také s počítačem, je vhodné jim poskytnout informace o kyberšikaně a zároveň vyzvednout pozitivní využívání nových technologií.

Vzdělávání pedagogů – pedagog by měl mít vzdělání z oblasti řešení konfliktů, především rozeznání signálů konfliktu, také by měl vědět o možnostech kyberšikany. Ve škole by měla být osoba určená k řešení šikany a kyberšikany, na kterou by se mohli ostatní učitelé obracet pro informace a pomoc při řešení.

Pozitivní klima ve třídě – preventivní aktivity pro celkovou pozitivní atmosféru ve třídě, vést k přátelství a úctě mezi žáky. Vytvářet pozitivní vztah mezi žákem a učitelem. (Filecica et al., 2011, s. 14)

3.5.2 Prevence v rodině

Při komunikaci dětí ve virtuálním světě, který přináší internet, dětem hrozí nejen kyberšikana, ale další nebezpečí jako seznámení s nebezpečnými osobami a podobně. Rodiče jsou zodpovědní za chování svého dítěte, tedy jsou zodpovědní za to, jaké stránky dítě na internetu navštěvuje, jakou korespondenci vede. Rodiče jsou povinni své děti poučit, co by rozhodně neměly dělat:

- nesdělovat své osobní údaje
- nedomlouvat si schůzku s někým, s kým se seznámilo na internetu
- neotvírat a neposílat dál maily od osob, které neznají
- nenechat se nikým urážet a zastrašovat, ani nic takového nedělat jinému.

Vysvětlit dětem, že osoba, která se vydává za kamaráda stejného věku, tímto být vůbec nemusí. Vhodné je použít technologii nastavení filtrování obsahu, která umožní blokaci přístupu informací, které jsou nevhodné pro děti, vzhledem k jejich věku. Dále by rodiče měli kontrolovat navštívené webové stránky, výpis telefonních hovorů apod. (Vágnerová, 2011, s. 99-102)

3.5.3 Řešení kyberšikany

Deset základních kroků pro rodiče:

1. Dítěti je nutné zajistit podporu a ujistit se, jak se cítí. Vytvořte v dítěti důvěru, že kyberšikana přestane a dítě bude opět v bezpečí.
2. Snažte se co nejdůkladněji vyšetřit situaci, co všechno se odehrálo a to i za předpokladu, že Vaše dítě bylo obětí nebo agresorem.
3. Není vhodný bezprostřední zákaz sociálních sítí, emailu, mobilu a internetu, situaci to ani nevyřeší, ani nezabrání dalšímu pokračování.
4. Je možné kontaktovat rodiče agresora a požádat o schůzku s pedagogy školy.
5. Je-li to nutné, kontaktujte poskytovatele internetové služby či mobilního operátora.
6. Pokud je vyhrožováno násilím nebo byl spáchán trestný čin, kontaktujte policii.
7. Je vhodné se také spojit s ostatními rodiči a organizacemi, které pracují s mládeží a informovat se navzájem o kyberšikaně.
8. Pokud je agresorem vlastní dítě, je nutné vyvodit důsledky, není možné akceptovat takové chování.

9. Snažte se spolupracovat se školou, kde mají informace o řešení takových situací.
10. Mluvte se svým dítětem o vzniklé situaci.

Deset základních kroků pro učitele:

1. Základem je důkladné prošetření případu pro případ kázeňských postihů.
2. Vhodné je zajištění podpory externího pracovníka včetně pracovníka represivního orgánu, zvláště pokud mohla kyberšikana znamenat ohrožení bezpečí žáků nebo pracovníků školy.
3. Pokud jste odhalili agresora, je nutné vyvodit důsledky odpovídající závažnosti daného případu, agresor musí nést vlastní odpovědnost.
4. Svolejte schůzku s rodiči agresora a informujte je o kázeňském potrestání a zdůrazněte, že podobné chování není možné ve škole tolerovat.
5. Pokud řešení případu kyberšikany nespadá do kompetence školy, nabídněte rodičům další možnosti řešení (právník apod.)
6. Pokud šlo o kyberšikanu prostřednictvím mobilního telefonu, kontaktujte mobilního operátora a uchovejte důkazy po dobu nutnou na serveru školy.
7. Všechny důkazy o kyberšikaně založte pro případ nutného potrestání agresora. (např. podmíněčným vyloučením nebo vyloučením).
8. V případě kyberšikany prostřednictvím sociálních sítí, kontaktujte jejich správce, kteří vám pomohou při shromáždění důkazů nebo případném smazání nevhodného obsahu.
9. Spolupracuje s jinými školami, o kterých víte, že již podobné případy řešily.
10. Je vhodné v případě méně závažné kyberšikany použít kreativní strategie neformálního řešení: plakáty proti kyberšikaně, starší žáci připraví přednášku pro mladší žáky, kdy je nutné, aby oni sami odsoudili kyberšikanu apod. (Rottová et al., 2009, s. 55-57)

3.6 Kybernetické prostředí

Internet je prostředím, které umožňuje odložit zábrany a limity, prostředí, které snižuje obavy ze sociálního odsouzení a může zvýšit sebevědomí uživatele. Kybernetické prostředí se výrazně liší od reálného světa. Internet představuje filtr při komunikaci. Osoby se mohou znát, přesto se komunikace na internetu liší, osoby nevidí bezprostřední reakci druhé osoby, a když komunikující pocítí něco, co mu nevyhovuje, jednoduše vypne. Taková komu-

nikace je pro uživatele méně náročná. Psycholog Suler (in Krčmářová, 2010, s 20-21) popsal tzv. solipsistní introspekci, což znamená, že komunikující si nějakým způsobem představuje osobu, se kterou komunikuje, její reakce si představuje ve své fantazii. Často tak probíhá při komunikaci a anonymní osobou, ale může jít také o známou osobu a její charakterové vlastnosti, grimasy a další projevy si k větám na monitoru přidá dle svých představ.

Děti a mladí lidé se každodenně schází na sociálních sítích, každý „náctiletý“ má svůj vlastní profil a tráví hodiny ve virtuálním prostředí. Britská neurovědkyně Susan Adele Greenfieldová tvrdí, že dlouhodobá a pravidelná návštěva sociálních sítí vede k ohrožení a změnám na mozku, vede k infantilizaci mysli. Tento virtuální svět přináší krátkodobé udržení pozornosti, snižuje schopnost empatie, ohrožuje rozeznání identity a podobně. Mozek si může přivyknout na velmi rychlé střídání obrázků a informací, takže udržuje pozornost jen velmi krátce. (Kramulová, 2012)

Podle Českého statistického úřadu má v současné době devět dětí z deseti, ve věku 10 až 15 let, doma počítač a 86 % dětí tak přístup k internetu. Doma má počítač 92 % dětí z úplných rodin (internet 88 %) a z neúplné rodiny má 80 % dětí doma počítač (76 % internet). Tento fakt závisí na příjmu rodiny, neboť děti s jedním rodičem vykazují často nižší celkové příjmy domácnosti. Děti, které mají doma počítač, ho také téměř pravidelně používají (96 %). Výsledky vyplývají ze šetření vlastnictví počítače doma, děti počítač využívají také ve škole, mohou jej využít např. v knihovně, u kamaráda apod. Celkový počet uživatelů by se pak nepatrně zvýšil. Z výsledků dále plyne, že téměř polovina dětí využívá internet více než pět hodin týdně, kdy častějšími uživateli jsou spíše chlapci. Sedm procent chlapců se věnuje internetu více než 20 hodin týdně a stejný čas tráví na internetu čtyři procenta dívek. Na celkovém času stráveném u počítače má vliv rodina, více než 20 hodin týdně na internetu stráví 13 % dětí z neúplné rodiny a pouze 4 % z rodiny úplné. Rodiče v 90 % tvrdí, že sledují, jaké internetové stránky dítě navštěvuje, ale jen polovina z nich tak dělá pravidelně. Přístup na nevhodné webové stránky svým dětem blokuje asi 17 % především mladých rodičů a 5 % dovolí přístup dětem pouze na vybrané internetové stránky. (Malečková, 2012, s. 29)

Hraní her, sledování monitoru se může stát závislostí s negativními následky. Mohou se projevit somatické obtíže jako bolesti zad, pálení očí, únava, nezájem o přátele a jejich ztráta, komplikace v osobním životě, zanedbávání mezilidských vztahů a u dětí také zhor-

šení prospěchu a chování ve škole. Studie vedou k závěrům o zvýšené agresivitě při sledování akčních a bojových filmů a počítačových her. (Procházka, 2012, s. 151)

Volný čas trávený u počítače s sebou nese také rizika zdravotní. Kratenová a spol. (in Nešpor, Csémy, 2007, s. 246-250) přináší alarmující zjištění, kdy u 38,3 % českých dětí ve věku 11 až 15 let se objevuje vadné držení těla. Sportu věnují děti pouze 4 hodiny týdně, zatímco u počítače či u televizní obrazovky stráví v průměru 14 hodin týdně. Přičemž ve více jak 85 % videoher je obsažena nějaká z forem násilí a zhruba v polovině z nich se jedná o násilí závažné. Je třeba mít na zřeteli, že je potvrzeno, že násilí v počítačových hrách a z televizní obrazovky zvyšuje u dětí dlouhodobou agresivitu a podněcuje agresivní emoce, a naopak oslabují empatii a snižují prosociální chování.

4 VÝZKUMY V OBLASTI ŠIKANY A KYBERŠIKANY

V oblasti negativních jevů šikany a kyberšikany byly provedeny výzkumy, některé z nich uvádíme níže.

4.1 Šetření výskytu šikany v roce 2005 v rámci projektu Minimalizace šikany

Výzkum proběhl v rámci projektu Minimalizace šikany, který byl realizován v letech 2005-2007 a byl iniciován a financován Nadací O2. Hlavním garantem projektu byl PhDr. Michal Kolář. Projektu se zúčastnilo celkem 17 škol z České republiky.

Na počátku realizace projektu proběhl výzkum formou dotazníkového šetření, kterého se účastnilo celkem 1 358 žáků. Výzkum je dostupný na www.minimalizacesikany.cz.

Výsledkem výzkumu bylo níže uvedené zjištění:

- více jak 44 % žáků se stalo svědky šikany
- 40 % žáků bylo šikanováno
- 21 % žáků je šikanováno denně
- nejméně každý desátý žák je šikanován fyzicky
- jeden agresor je v 34 % případů, dva agresoři ve 24 % případů
- chlapci šikanují v 68 % případů, dívky ve 20 % případů
- pomoc ve 25 % poskytl třídní učitel, stejně tak ve 25 % pomoc poskytli kamarádi
- rodiče pomohli dítěti ve 12 %
- ve 21 % případů nepomohl nikdo
- 45 % žáků se nejčastěji svěřuje kamarádům, 39 % se svěřuje rodičům. (Minimalizace šikany, 2008, s. 6-23)

4.2 Výzkum kyberšikany v rámci projektu Minimalizace šikany v roce 2010

Cílem výzkumu bylo popsat situaci v oblasti kyberšikany, kdy byly osloveny děti ve věku 8-15 let v rámci území ČR. Celkem se zúčastnilo 1004 dětí. Sběr dat proběhl od 27. 10. do 20. 11. 2009. Kompletní výsledky jsou dostupné na webových stránkách: www.minimalizacesikany.cz.

Z výzkumu vyplynuly tyto závěry:

- 44 % dětí nezná pojem kyberšikana
- ve škole byl pojem kyberšikany vysvětlen 18 % dětí
- s některou z forem kyberšikany se během půl roku setkalo 10 % dětí
- 51 % agresorů je ze stejné třídy jako oběť
- děti se svěřují: 40 % kamarádům, 37 % nikomu, 31 % rodičům, 8 % učitelům
- 69 % dětí považuje kyberšikanu za nebezpečnou. (Minimalizace šikany, 2010, s. 5-10)

4.3 Výzkum kyberšikany v rámci projektu E-Bezpečí v roce 2010

Cílem výzkumu bylo popsat zkušenosti žáků základních a středních škol s kyberšikanou. Dílčím cílem bylo zjistit, zda se mění chování a jednání žáků, kteří byli obětmi kyberšikany. Výzkumný vzorek byl tvořen celkem 12 533 žáky ve věku 11-17 let z celé České republiky. Z šetření vyplynulo, že žáci, kteří byli oběťmi slovního útoku, 28 % se dopustilo také útoku jako urážení, zesměšňování, ztrapňování či ponižování proti někomu jinému. Z žáků, kteří se s kyberšikanou nesečkali, pouze 6 % vedlo útok proti někomu jinému.

Co se týká útoku prostřednictvím fotografie, 21 % napadených dětí samy napadly někoho jiného. Děti, které se s tímto nesečkaly, vedly útok v 4 %.

S urážením, zesměšňováním prostřednictvím videonahrávky se setkalo 709 žáků a 20 % z nich stejným způsobem útočilo na někoho jiného. Z nenapadených žáků útočila dvě procenta.

Pomocí audionahrávky útočilo 24 %, těch, kteří se s podobným útokem sami setkali. Ti, kteří vlastní zkušenost neměli, zaútočili pomocí audionahrávky ve 2 %.

S vyhrožováním pomocí internetu nebo mobilního telefonu se setkala 1 832 žáků, ze kterých 18 % pak podobný útok uskutečnilo také. S vydíráním pomocí internetu a mobilního telefonu se setkala 692 žáků a 13 % z nich vydíralo někoho jiného. Z těch, kteří se s tím nesečkali, vydíralo 1 %.

Velmi často se žáci setkali s vniknutím do elektronického účtu, celkem 3 6684 (27 %). Z tohoto počtu napadených asi 42 % uvedlo stejný útok vůči někomu jinému. Ti, kteří se s tímto nesečkali, se dopustili útoku v 19 %.

Obětí zneužívání účtu jiné osoby se stalo 429 žáků, kteří sami v 27 % zneužili účet někomu jinému. Ti, kteří se s tímto nesečkali, zneužili účet někomu jinému v 7 procentech.

S neustálým prozváněním nebo velmi častým zasíláním velkého množství zpráv se setkala 2 858 žáků a 15 % z nich takto obtěžovalo jiné. Z těch, kteří se s tím nesečkali, obtěžovalo takto 4 %.

Z výsledků šetření vyplynulo, že nejčastější útočníci jsou z řad obětí kyberšikan. Tedy setkání s kyberšikanou významně ovlivňuje jejich následné chování a jednání. (Chráška, 2012)

4.4 Výstupy evropského projektu Challenges in Schools v letech 2008-2009

Evropský projekt „Challenges in Schools“ byl realizován od března 2008 do března 2009 v 50 evropských školách. V České republice se zúčastnily projektu 4 školy (z Prahy, Brna, Prostějova a Českých Budějovic).

Evropská statistická data

- s kyberšikanou se setkala 15 % žáků
- o této skutečnosti informovalo někoho 85 % z nich, kdy 24 % osob, kterým to oznámili, reagovalo bez zájmu pomoci
- že je kyberšikana hodně rozšířená tvrdí 55 % žáků
- 22 % respondentů by hledalo pomoc nebo by pomohlo kamarádovi, 78 % žáků uvedlo, že by je situace přivedla k depresi

Kyberšikana v České republice

- s kyberšikanou se setkala 22 % žáků
- o této skutečnosti informovalo někoho 45 % z nich, kdy 24 % osob, kterým to oznámili, reagovalo bez zájmu pomoci
- že je kyberšikana hodně rozšířená tvrdí 70 % žáků
- 22 % respondentů by hledalo pomoc nebo by pomohlo kamarádovi, 78 % uvedlo, že by upadli do deprese

Výzkum E-Bezpečí

Výzkum byl realizován v rámci projektu E-Bezpečí, do něhož se zapojilo více než 2000 žáků základních a středních škol (nejvyšší podíl tvořili žáci a studenti ve věku 11-16 let).

- prostřednictvím mobilních telefonů nahrává jiné osoby 72 % českých žáků
- nejčastěji nahrávají kamarády, spolužáky, sourozence, také rodiče a další členy rodiny, učitele si nahrálo cca 8 % žáků. Nahrávku si 36 % žáků nechalo uloženou v mobilním telefonu, 26 % ji smazalo. Na webové stránky nahrávku uložilo 5 % respondentů
- důvodem nahrávky byla u 31,25 % žáků nuda, u 26% přání nahrávané osoby a asi ve 4 % to byla pomsta
- respondenti uvedli, že v 85,13 % případech nahrávaná osoba věděla, že je nahrávána
- o řešení kyberšikany nikdy nehovořilo, ani se o tom nedozvědělo z jiného zdroje 48,74 % respondentů
- s nějakými pravidly týkajícími se používání mobilního telefonu bylo seznámeno 63,44 % žáků a nejčastěji od rodičů (34,6 %). (Rottová et al., 2009, s. 14-15)

4.5 Regionální výzkum v Rusku v roce 2009

V roce 2009 byla provedena v 18ti regionech Ruska studie „Moje bezpečná síť: Internet očima dětí a mládeže Ruska 2009“. Bylo osloveno celkem 4338 respondentů ve věku 14-17 let. Z výsledků vyplývá, že 68 % rodičů nebrání dětem se volně pohybovat na internetu a čas takto strávený na internetu nesledují. Pouze 16 % dětí odpovědělo, že jim rodiče určují čas, který mohou trávit na internetu. Oslovená mládež považuje internet za jeden

z hlavních zdrojů informací. Každý desátý dospívající uvádí rozčarování a hněv, neboť se často setkávají s informacemi, které v nich vzbuzují negativní emoce.

Na základě studie bylo zjištěno, že tři čtvrtiny mládeže uvádí na internetu adresu elektronické pošty i číslo mobilního telefonu (65 %), číslo domácího telefonu (79 %), číslo školy nebo třídy (60 %), vlastní fotografii (58 %).

Respondenti v 80 % označili kyberšikanu za jednu z nejčastějších hrozeb internetu. Celkem 75 % procent se na internetu setkala s agresí, s výzvami ublížit sobě i druhým a sexuální nátlakem. (Soldatová, Gostimskaja, Kropaleva, 2009)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum je zaměřen na žáky 6. a 7. tříd vybraných základních škol, na jejich rodiče a třídní učitele těchto ročníků. Pro výzkum jsme zvolili školy na území Zlínského kraje.

Výzkumné téma: Šikana žáků na základní škole

5.1 Cíl výzkumu

Cílem diplomové práce bylo pomocí dotazníkového šetření zjistit výskyt šikany u žáků 6. a 7. tříd ve vybraných základních školách a tyto výsledky porovnat s povědomím rodičů těchto dětí o případné šikaně a zároveň porovnat s povědomím pedagogů o tomto jevu. Snahou je pohled na skutečný stav třídního kolektivu ze tří uvedených stran. Cílem této diplomové práce je také konfrontovat vliv výskytu šikany s výskytem kyberšikany.

5.2 Technika výzkumu

Pro tuto práci byl využit aplikovaný kvantitativní výzkum. Metoda sběru dat – byl využit dotazník. Metoda dotazníkového šetření byla zvolena jednak z důvodu získání vyššího počtu respondentů a zároveň z důvodu anonymity, kterou tato metoda umožňuje a která je vzhledem k tématu více než vhodná.

5.2.1 Dotazník

Byly použity celkem tři dotazníky.

Dotazník č. 1: Prvořadým dotazníkem je standardizovaný dotazník o šikanování převzatý od Koláře (2011), obsahuje celkem 32 otázek. Byly použity otázky uzavřené, polootevřené a jedna otevřená. Dotazník byl rozdán žákům 6. a 7. tříd základních škol. Dotazník je rozdělen na dvě části, první část se týká klimatu třídy, šikany ve třídě a šikany ve škole a důvěry žáků. Druhá část se týká kyberšikany.

Typy otázek:

Otázky uzavřené: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31

Otázky polootevřené: 10, 15, 19, 20

Otázky otevřené: 32

Dotazník č. 2: Druhý dotazník je určen pro rodiče těchto dětí, dotazník byl částečně převzat z vlastní bakalářské práce, na kterou navazuje tato diplomová práce. Dotazník obsahuje celkem 13 otázek, jedná se o otázky uzavřené, polootevřené a otevřené. V dotazníku se ptáme rodičů na šikanu a kyberšikanu u jejich dítěte a na případné řešení šikany.

Typy otázek:

Otázky uzavřené: 1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 12

Otázky polootevřené: 6, 9, 13

Otázky otevřené: 2, 7

Dotazník č. 3: Třetí dotazník je určen pro třídní učitele vybraných tříd. Byl sestaven nový dotazník, který obsahuje celkem 12 otázek, jedná se o otázky uzavřené, polootevřené a otevřené. Zajímá nás praxe třídních učitelů, prevence ve třídě ze strany učitele a znalost problémů v chování dané třídy, a také zda šikanu řešili.

Typy otázek:

Otázky uzavřené: 1, 10

Otázky polootevřené: 4, 5, 6, 7, 9, 12

Otázky otevřené: 2, 3, 8, 11

5.3 Organizace výzkumného šetření

Pro předvýzkum této práce jsme použili předešlou bakalářskou práci autorky s názvem Šikana na základní škole pohledem rodičů. Zde byl proveden předvýzkum a výzkumného šetření se zúčastnilo 139 respondentů (v roce 2011). Dotazník pro děti byl převzat od M. Koláře (2011).

V rámci hlavního výzkumu této diplomové práce byli e-mailovou poštou osloveni ředitelé základních škol ve Zlínském kraji s žádostí o možnost provedení dotazníkového šetření žáků 6. a 7. tříd. Zájem o provedení výzkumu byl velmi malý, odpověděl kladně pouze jeden ředitel základní školy. Po telefonickém kontaktování se podařilo získat celkem 4 školy. Velmi často byl nezájem vysvětlen zaneprázdněností, častými požadavky studentů vysokých škol o různé výzkumy a dotazníková šetření a v neposlední řadě šikana je pro některé ředitele škol stále ožehavé téma.

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno během měsíce června 2012, tedy na konci školního roku 2011/2012, aby mohli žáci, jejich rodiče a třídní učitelé zhodnotit situaci v daném školním roce.

Záměrem bylo navštívit všechny oslovené školy a osobně dát dotazník dětem, s vlastním vysvětlením. Tento záměr se nepodařilo s vedením škol dohodnout, dotazníky rozdali učitelé dětem během třídnických hodin nebo tematicky zaměřených činností. Zároveň byl dětem rozdán dotazník pro jejich rodiče.

Respektujeme přání ředitelů nezveřejňovat identifikaci školy, proto byly vedeny pro skupiny dotazníků číselné řady. Skupinou dotazníků je myšleno dotazníky dané třídy + dotazníky rodičů dané třídy a dotazník třídního učitele dané třídy.

Harmonogram činností:

- Únor 2012 – emailové oslovení vedení škol
- Březen 2012 – telefonické oslovení vedení škol
- Červen 2012 – hlavní výzkum
- Červenec, srpen 2012 – kontrola dotazníků a vypracování matice
- Září 2012 – vypracování výsledků šetření pro jednotlivé školy
- Říjen – prosinec 2012 – vyhodnocení získaných dat
- Leden 2013 – závěr výzkumného šetření

5.4 Výzkumný problém

Výzkumný problém definujeme těmito otázkami:

1. Liší se vnímání šikany u dětí, rodičů a učitelů?
2. Je souvislost výskytu kyberšikany a výskytem šikany?
3. Jsou aktéry šikany častěji chlapci než děvčata?

5.5 Hypotézy

H1 Povědomí rodičů o výskytu šikany je nižší, než skutečná frekvence tohoto jevu u dětí.

H2 Povědomí třídních učitelů o výskytu šikany ve třídě je nižší, než skutečná frekvence tohoto jevu u žáků.

H3 Mezi výskytem kyberšikany a šikany existuje souvislost.

H4 Aktéry šikany jsou častěji chlapci než dívky.

5.6 Pojetí výzkumu

Na základě uvedeného výzkumného cíle, tedy zjištění šikany u žáků 6. a 7. tříd ve vybraných základních školách ve Zlínském kraji a porovnání výsledků s povědomím rodičů těchto dětí o případné šikaně a porovnání s povědomím pedagogů o tomto jevu, zjištění souvislosti aplikace preventivních programů na škole a vzdělání třídních učitelů v problematice s výskytem šikany ve třídách, jsme zvolili kvantitativní aplikovaný výzkum.

5.7 Výzkumný vzorek

Základní výzkumný soubor tvoří žáci 6. a 7. tříd základních škol ve Zlínském kraji. Jedná se o žáky ve věku 12-14 let. Velikost základního souboru je 9 801 žáků (499 tříd). Počet žáků zjištěn na Odboru školství Krajského úřadu Zlínského kraje. Pro náš výzkum do základního souboru patří také všichni rodiče výše uvedených žáků a třídní učitelé těchto 499 tříd.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 15 tříd o počtu 282 žáků 6. a 7. tříd základních škol ze Zlínského kraje, 163 rodičů těchto dětí a 13 třídních učitelů.

Celkem bylo získáno 458 dotazníků.

5.8 Způsob zpracování dat

Údaje vyplývající z dotazníkového šetření byly zaznamenány v tabulce Microsoft Excel a statisticky zpracovány v programu Statistica 10 a Microsoft Excel.

5.9 Výzkumné šetření

Respondenty výzkumu byli žáci 6. a 7. tříd vybraných základních škol, jejich rodiče a jejich třídní učitelé.

5.9.1 Žáci

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 282 žáků, z toho 132 dívek a 146 chlapců, 4 žáci neuvedli odpověď, viz graf 1.

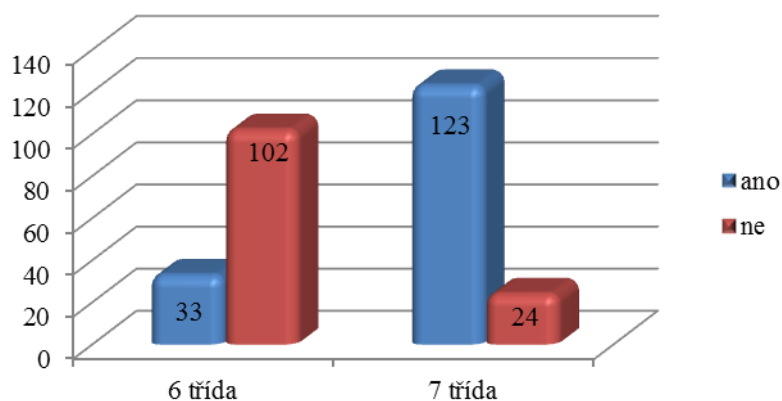
Graf 1: Počet dívek a chlapců

Otázka č. 2: Chodíš do stejné třídy jako vloni?

Celkem 75,5 % žáků šestých tříd uvedlo, že nechodí do stejné třídy jako v loňském roce, naproti tomu 84 % žáků sedmých tříd zůstává ve stejném kolektivu jako v předchozím roce. Z výsledků (graf 2) je patrný téměř klasický model, kdy se v šestých třídách tvoří nový kolektiv.

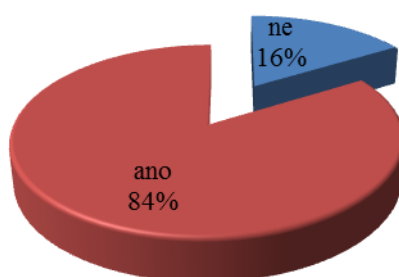
Graf 2: Navštěvuješ stejnou třídu jako v loňském roce?

Otázka č. 3: Byl/a jsi v loňském roce žákem/žákyní této školy?

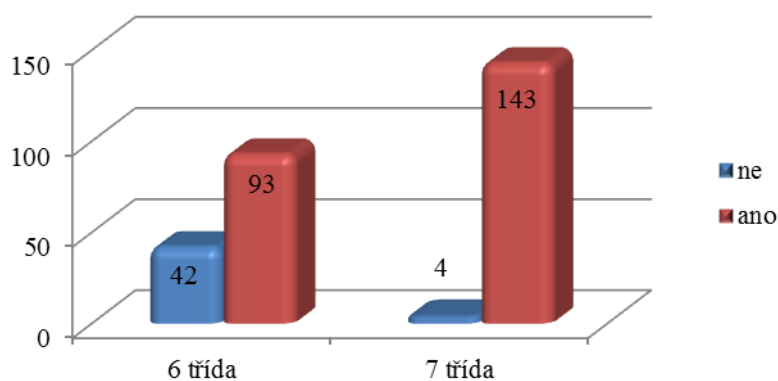
Celkem 84 % žáků uvádí, že byli v loňském roce žáky stejné školy, 16 % žáků neuvádí tutéž školu, viz graf 3.

Graf 3: Byl/a jsi v loňském roce žákem/žákyní stejné školy?

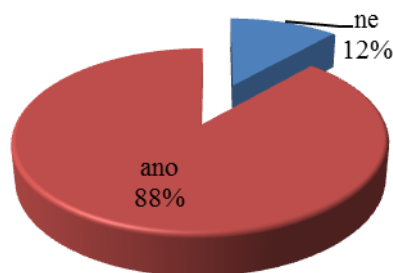

Jinou školu v loňském roce navštěvovalo 15 % žáků šestých tříd a 1,5 % žáků sedmých tříd, což koresponduje s výsledky otázky č. 2.

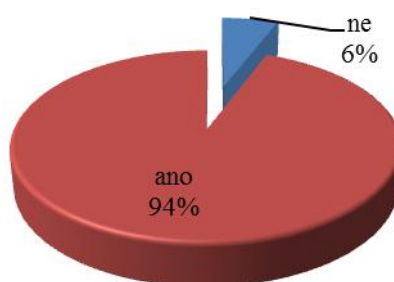
Graf 4: Žáci stejné školy v rozdělení 6. a 7. tř.

Otázka č. 4: Byl/a jsi ve třídě rád/a?

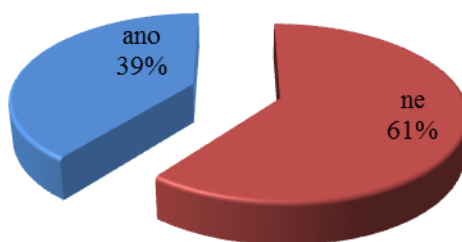
Odpověď na otázku uvádí nejen spokojenost jednotlivých žáků, ale naznačuje také možné klima, které panuje ve třídě. Celkem 88 % žáků uvádí, že byli v loňském roce ve třídě spokojeni (graf 5).

Graf 5: Byl/a jsi ve třídě rád/a?**Otázka č. 5: Měl/a jsi ve třídě dobrého kamaráda/kamarádku?**

Pokud žák ve třídě nemá žádného kamaráda, je osamocen a snadno se může stát obětí šikany. Ve třídách má 94 % žáků alespoň jednoho kamaráda, bez přátel ve třídě je 6 % žáků.

Graf 6: Měl/a jsi ve třídě dobrého kamaráda?**Otázka č. 6: Byl/a jsi někdy svědkem toho, že je šikanován tvůj spolužák jinými spolužáky ze třídy nebo ze školy?**

Celých 39 % žáků bylo svědkem šikanování spolužáka, 61 % žáků se s jevem šikany ve třídě nesetkalo (graf 7).

Graf 7: Byl/a jsi někdy svědkem toho, že je šikanován tvůj spolužák?

Otázka č. 7: **Pokud ano, upozornil/a jsi na tuto skutečnost některého z učitelů?**

Z 39 % (110) žáků, kteří se setkali se šikanou spolužáka, 50 % (55) z nich na tuto skutečnost upozornilo některého z učitelů, viz tabulka 1.

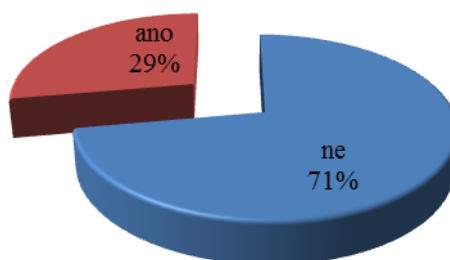
Tabulka 1: *Upozornění učitelů na šikanu*

	Počet žáků/ absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Svědkiem šikany	110	39 %
Upozornilo učitele	55	50 %
Pomohlo to	32	29 %

Otázka č. 8: Pomohlo to?

Celkem 32 žáků uvádí, že pomohlo jejich upozornění některého z učitelů na šikanování spolužáka. Jak je patrné z grafu 8, z počtu 110 svědků šikany tak uvádí 29 % žáků a v 71 % toto upozornění nepomohlo.

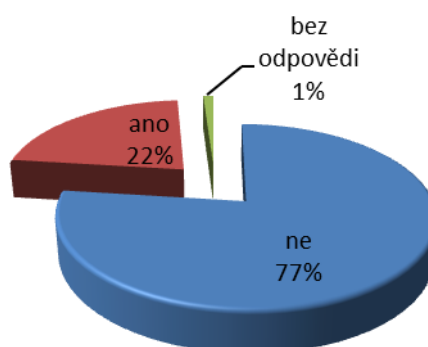
Graf 8: *Pomohlo upozornění na šikanu?*

Otázka č. 9: Šikanoval nebo šikanuje někdo ze třídy tebe?

Jak je patrné z grafu 9, v odpovědích žáci přiznávají, že 22 % (62) z nich je šikanováno.

Graf 9: *Jsi šikanován/a?*

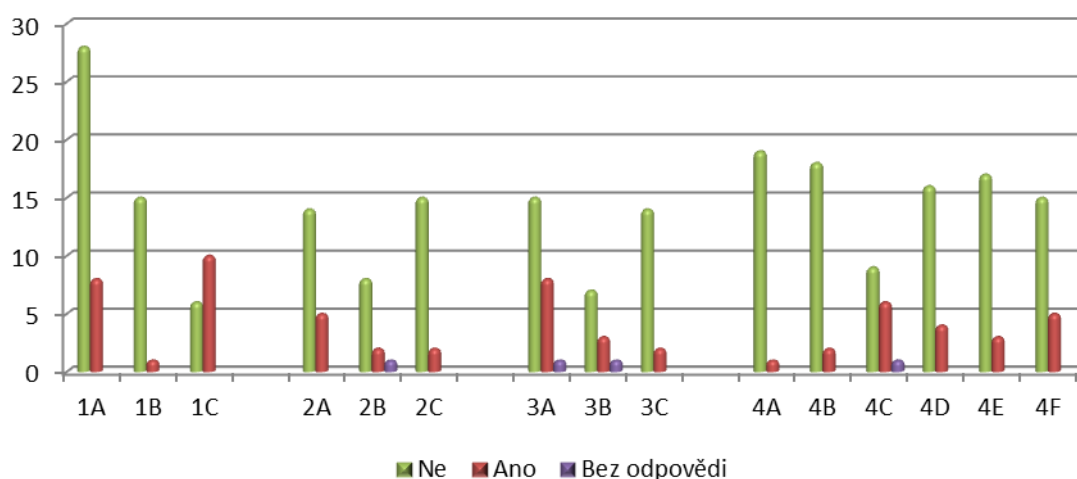

Ve všech patnácti sledovaných třídách se našel minimálně jeden žák, který uvedl, že je šikanován. Výsledky jednotlivých škol jsou odlišné, nejnižší hodnota šikany 18 % byla zjištěna ve škole č. 4, ve škole č. 2 uvádí žáci 19 % šikanovaných, škola č. 3 vykazuje 25,5 % šikanovaných žáků a nejvíce 28 % bylo zjištěno ve škole č. 1.

Tabulka 2: Četnost šikany ve třídě

Škola	Četnost šikany	šikana/%
1	19	28
2	9	19
3	13	25,5
4	21	18

Graf 10: Četnost šikany dle jednotlivých tříd

Velmi odlišné výsledky jsou také v jednotlivých třídách sledovaných škol. Například ve škole č. 1 je rozdíl ve třídách mnohonásobný. Pokud porovnáme dvě sedmé třídy, v první byl výskyt šikany 6,25 %, ve druhé třídě 62,5 %. Z výsledků je patrné, že se velmi liší klima jednotlivých tříd v různých školách. Tabulka 3 uvádí přehled šikany ve třídách.

Tabulka 3: Přehled odpovědí jednotlivých tříd

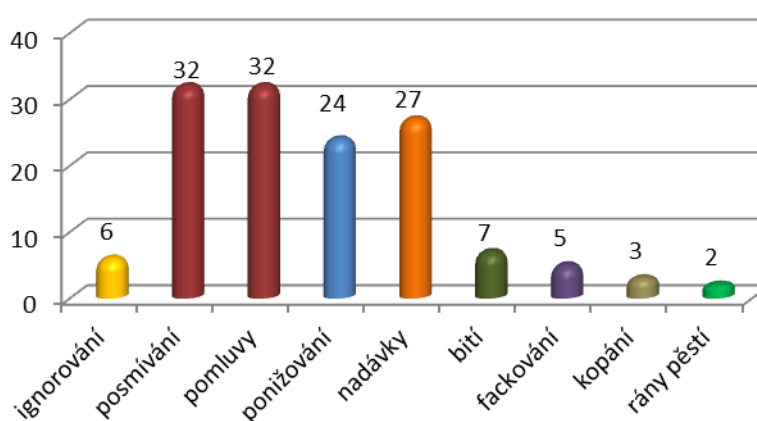
Škola/třída	Třída	Ne	Četnost šikany	Šikana (%)	Bez odpovědi	Celkový součet žáků
1/a,b	6	28	8	22,2		36
1/b	7	15	1	6,25		16
1/c	7	6	10	62,5		16

2/a	6	14	5	26,3		19
2/b	7	8	2	18,2	1	11
2/c	7	15	2	11,7		17
3a	6	15	8	33,3	1	24
3/b	7	7	3	27,2	1	11
3/c	7	14	2	12,5		16
4/a	6	19	1	5		20
4/b	6	18	2	10		20
4/c	6	9	6	37,5	1	16
4/d	7	16	4	20		20
4/e	7	17	3	15		20
4/f	7	15	5	25		20
Celkový součet		216	62		4	282

Otázka č. 10: Pokud ano, jak ti ubližoval?

Náš zájem směřoval také ke zjištění formy ubližování. Z grafu č. 11 je patrné, že nejvíce se mezi žáky vyskytuje posmívání, pomluvy, dále nadávky a ponižování. Objevuje se také bití, fackování, kopání a rány pěstí, v mnohem menším výskytu, ovšem u fyzického násilí lze tušit vyšší formy šikany.

Graf 11: Četnost forem ubližování

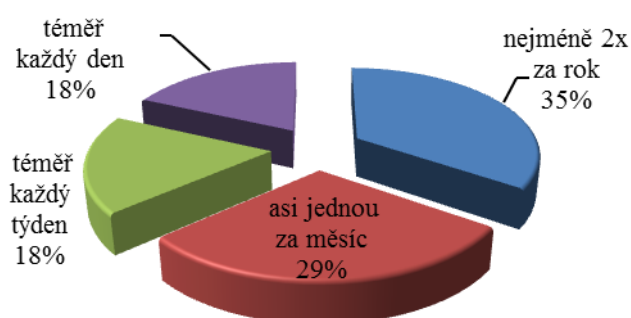

Mimo uvedené v grafu, žáci uvedli: vydírání, házení a braní věcí.

Otázka č. 11: Zamysli se a napiš, jak často jsi byl/a šikanován/a?

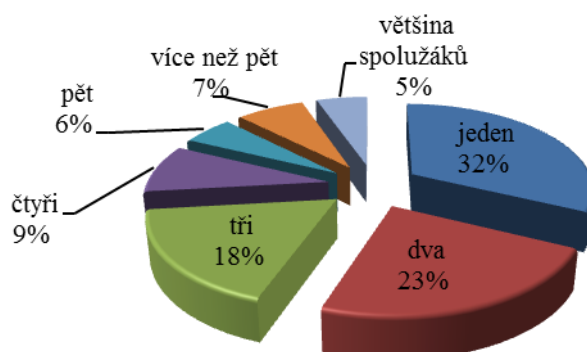
V odpovědích žáci uvedli, že ve 35 % případech jim bylo ubližováno nejméně 2x za rok, v 29 % asi jednou za měsíc, 18 % žáků je šikanováno téměř každý týden a stejně tak 18 % žáků je šikanováno každý den (graf 12)

Graf 12: Jak často jsi byl/a šikanován/a?

Otázka č. 12: Kolik je těch, kteří ti ubližují?

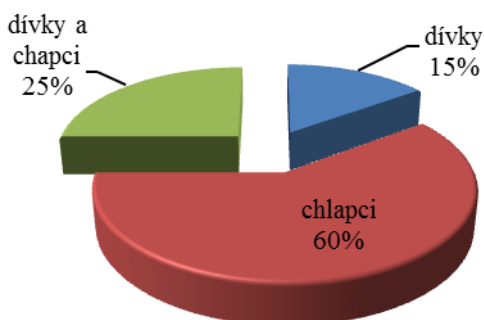
Jednoho agresora uvádí 32 % šikanovaných, dva agresori ubližují ve 23 %, tři agresory uvádí 18 %, víc jak pět agresorů uvádí 7 % a 5 % obětí uvádí, že jim ubližuje většina spolužáků.

Graf 13: Počet agresorů

Otázka č. 13: Ti, kteří ti ubližují, jsou hlavně?

Z grafu 14 je patrné, že agresory jsou v 60 % chlapci, ve 25 % šikanují chlapci i děvčata a v 15 % se na šikaně podílí dívky.

Graf 14: Kdo ubližuje

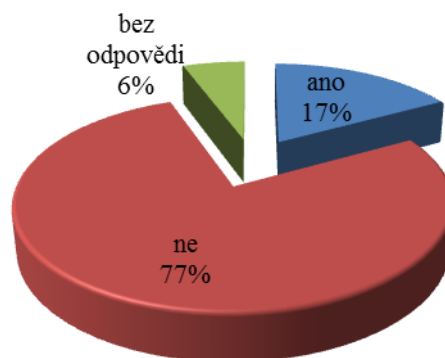

Následující otázky se týkají situace v celé škole.

Otázka č. 14: Šikanoval nebo šikanuje tě někdo ze školy?

Z odpovědí vyplývá, že 17 % žáků je šikanováno ve škole mimo třídu. Odpověď nevedlo 6 % žáků (graf 15).

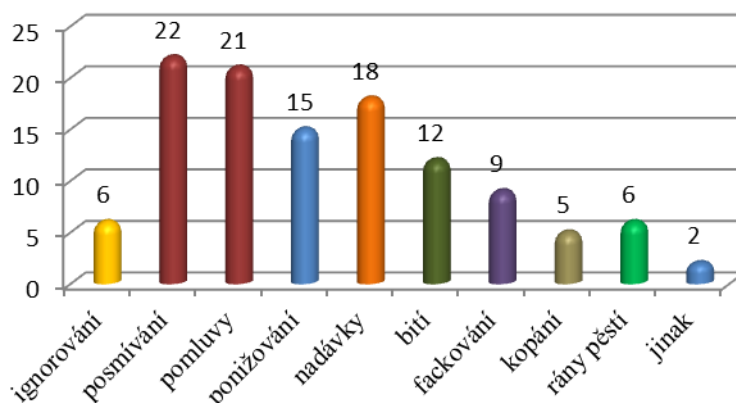
Graf 15: Šikana jinými žáky školy

Otázka č. 15: Pokud ano, jak ti ubližoval?

Nejčastěji žáci uváděli posmívání, pomluvy a nadávky, což je velmi podobné jako ve třídách, ovšem častěji se objevuje fyzická šikana formou bití, fackování, rány pěstí a kopání. Jedenkrát bylo uvedeno vydírání a jedenkrát vyhrožování.

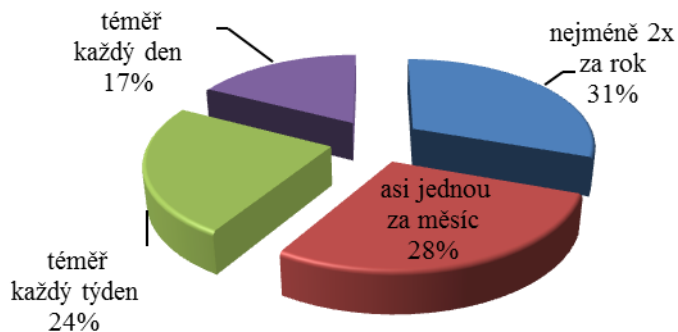
Graf 16: Četnost forem ubližování

Otázka č. 16: Zamysli se a napiš, jak často jsi byl/a šikanován/a?

Téměř každý den zažívá šikanu 17 % obětí, téměř každý týden 24 %, asi jednou za měsíc uvedlo 28 % obětí a nejméně 2x za rok 31 % viz graf 17.

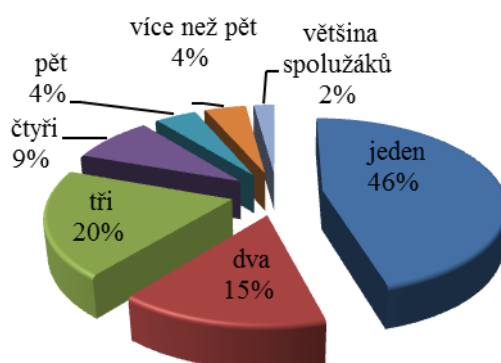
Graf 17: Jak často jsi byl/a šikanován/a?

Otázka č. 17: Kolik je těch, kteří ti ubližují?

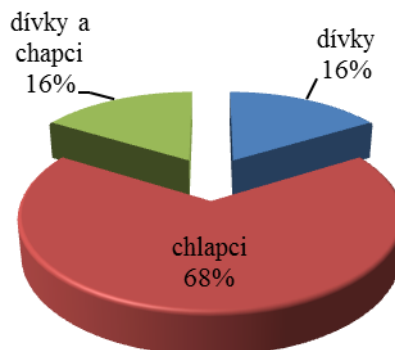
Často se jedná o jednoho agresora: v 46 %, dvacet procent obětí uvádí tři agresory a 15 % uvádí agresory dva.

Graf 18: Počet agresorů

Otázka č. 18: Ti, kteří ti ubližují, jsou hlavně?

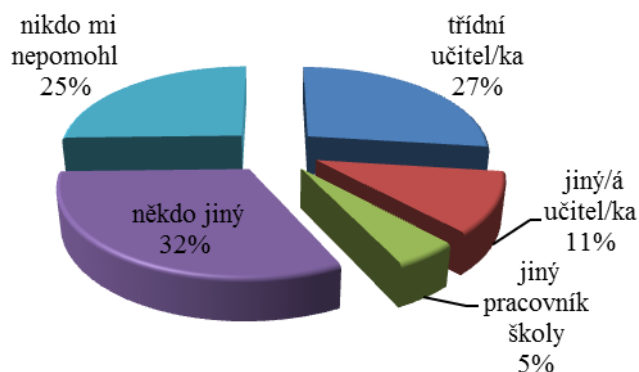
Z Grafu 19 je patrné, že nejčastějšími agresory jsou chlapci (68 %), v 16 % jsou to stejně dívky a chlapci a v 16 % pouze dívky.

Graf 19: Kdo ubližuje

Otázka č. 19: V případě, že jsi byl/la někdy šikanován/a, kdo ti pomohl?

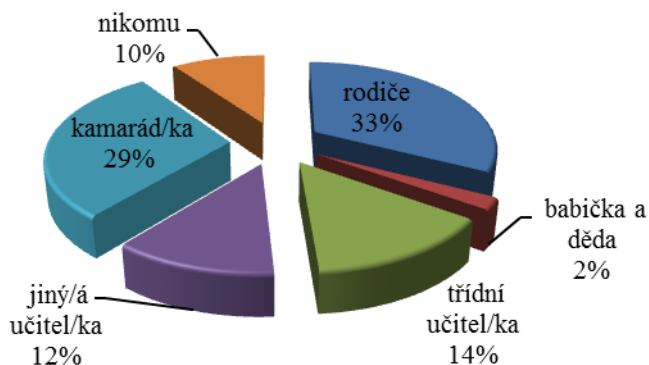
Celá jedna čtvrtina obětí uvádí, že jim nikdo nepomohl. U nejvíce případů pomohla škola, tedy buď třídní učitel nebo některý jiný učitel či pracovník školy a to celkem v 43 %. Další 32 % obětí uvádí, že jim pomohl někdo jiný, konkrétně: rodiče, kamarádi, maminka, spolužačka, psycholog, paní učitelka, taťka, brácha, „všichni to ví, ony se posmívají pořád“.

Graf 20: Kdo ti pomohl?

Otázka č. 20: V případě, že jsi byl/a šikanován/a, komu ses svěřil/a?

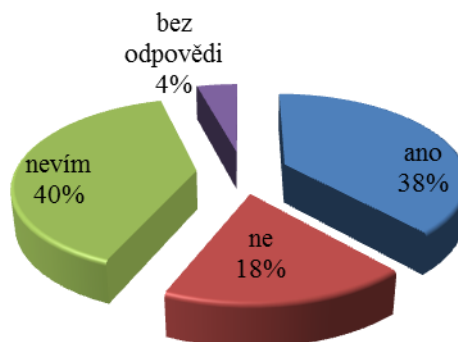
U otázky byla možnost označit více odpovědí. Tyto odpovědi mohou naznačovat důvěru dětí. Nejvíce důvěřují rodičům (33 %), kamarádům (29 %), učitelům (26 %). Deset procent dětí se nesvěřilo nikomu (graf 21).

Graf 21: Komu důvěřuješ a svěříš se?

Otázka č. 21: Myslíš, že vaše škola dokáže ochránit své žáky před šikanou?

Z odpovědí vyplývá, že 38 % žáků je přesvědčeno, že škola dokáže ochránit své žáky před šikanou. Celých 40 % dětí není přesvědčeno, že škola dokáže žáky ochránit a 18 % žáků si myslí, že škola nedokáže své žáky chránit před šikanou.

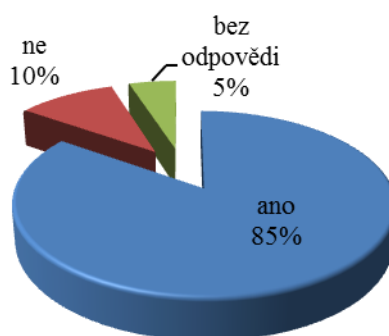
Graf 22: Dokáže škola ochránit své žáky před šikanou?

Otázka č. 22: Řekl vám někdo z učitelů, co máte dělat, když vás někdo začne šikanovat?

Většina žáků (85 %) udává, že jim někdo z učitelů řekl, jak se mají zachovat v případě, že je začne někdo šikanovat. Deset procent žáků uvedlo, že jim tyto informace chybí (graf 23).

Graf 23: Řekl vám učitel, co dělat, když se objeví šikana?

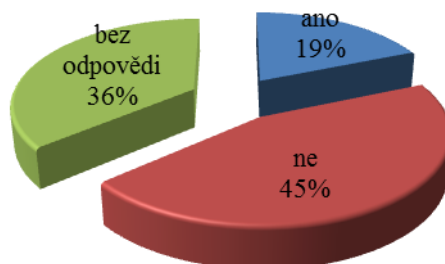
II. ČÁST

Kyberšikana

Otázka č. 23: Setkal/a ses s tím, že tě někdo ponižoval, urážel, zesměšňoval nebo jinak ztrapňoval prostřednictvím:

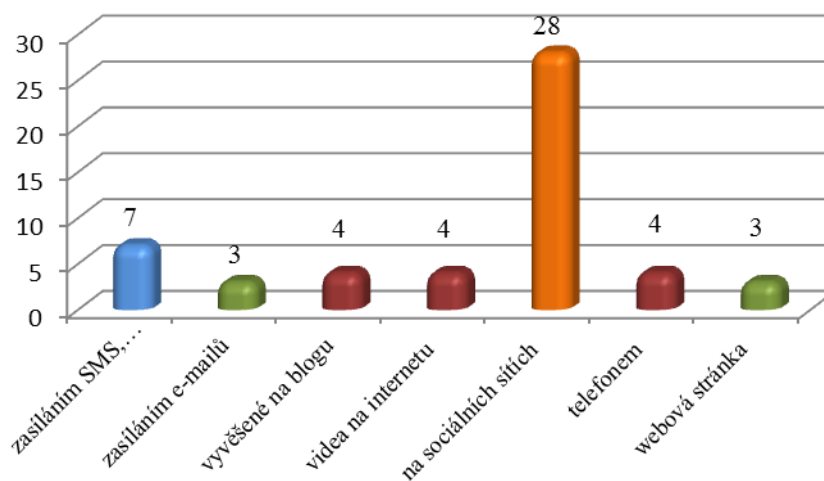
Z šetření vyplynulo, že 19 % žáků se stalo obětí kyberšikany. S ničím takovým se nesetkalo 45 % žáků a 36 % žáků odpověď nevedlo.

Graf 24: Setkání s kyberšikanou

Těchto 19 % žáků se setkala s ponižováním, urážením, zesměšňováním nebo jiným ztrapňováním nejčastěji prostřednictvím sociálních sítí, méně často při zasílání sms, telefonem, na blogu, internetu apod. viz graf 25.

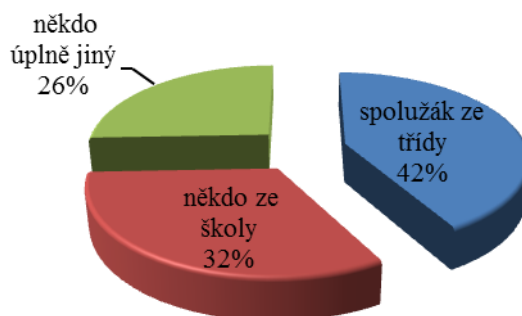
Graf 25: Forma kyberšikany

Otázka č. 24: Pokud ses s tím setkal/a, kdo ti to posílal či psal?

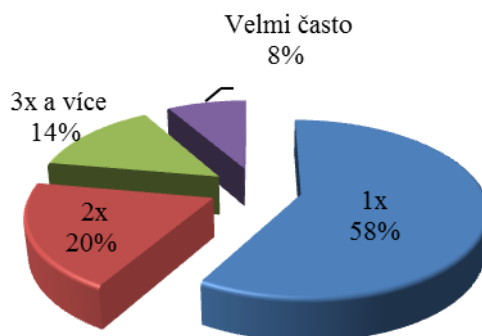
Žáci, kteří se setkali s kyberšikanou uvádí, že tímto způsobem jim nejčastěji ubližoval spolužák (42 %), někdo ze školy (32 %) nebo někdo úplně jiný (26 %) viz graf 26.

Graf 26: Agresor

Otázka č. 25: Jak často to bylo za posledního půl roku?

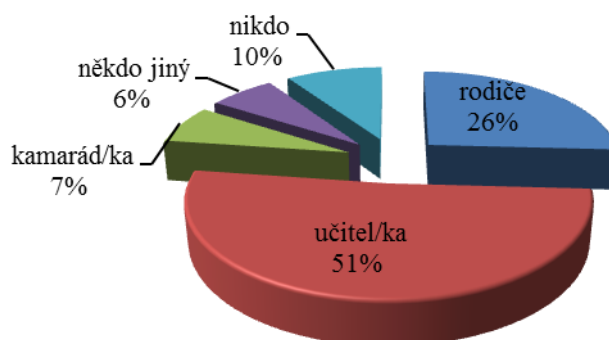
Obtěžování třikrát a více často uvádí celkem 22 % žáků, dvakrát za posledního půl roku uvedlo 20 % žáků a jedenkrát za posledního půl roku uvedlo 58 % žáků (graf 27).

Graf 27: Jak často došlo ke kyberšikaně za posledního půl roku?

Otázka č. 26: Mluvil s tebou někdo o kyberšikaně, nebezpečích na internetu, popř. jak se máš bránit?

Polovina žáků uvedla, že o nebezpečí na internetu a kyberšikaně se dozvěděli ve škole od učitele/učitelky. Rodiče varovali 26 % svých dětí. Deset procent žáků uvedlo, že na toto téma s nimi nikdo nemluvil. (graf 28)

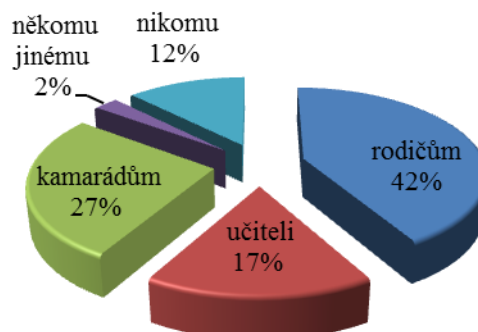
Graf 28: Informace o kyberšikaně mi podali

Otázka č. 27: Pokud máš nebo jsi měl/a osobní zkušenost s kyberšikanou, komu se svěříš?

Největší důvěru, podle grafu 29, mají děti opět v rodiče (42 %), kamarádům se svěří 27 % dětí a učitelů 17 %. Nikomu se nesvěří 12 % dětí.

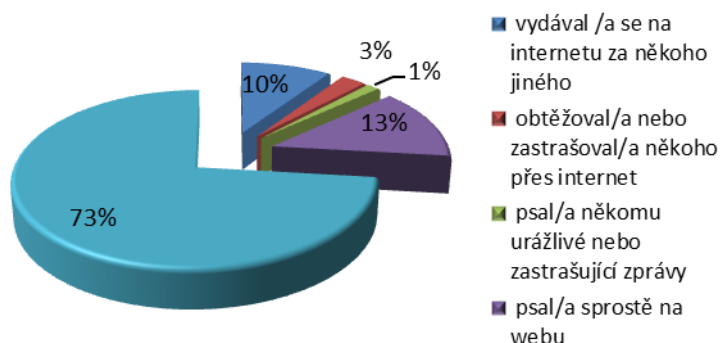
Graf 29: Komu důvěřuješ a svěříš se?

Otázka č. 28: Už jsi někdy: vydával/a se na internetu za někoho jiného, obtěžoval/a nebo zastrašoval/a někoho přes internet, psal/a někomu urážlivé nebo zastrašující zprávy, na mail, na mobil, na Facebook apod., psal/a sprostě na webu?

U této otázky měli žáci možnost označit více odpovědí.

Graf 30: Na internetu jsi někdy použil/a

Otázka č. 29: Natáčíš si někdy spolužáky na mobil?

Spolužáky na mobil si natáčí 13 % žáků, 10 % žáků odpověď nevedlo a spolužáky si nikdy nenatáčelo 77 % žáků, viz graf 31.

Graf 31: Natáčení spolužáků na mobil

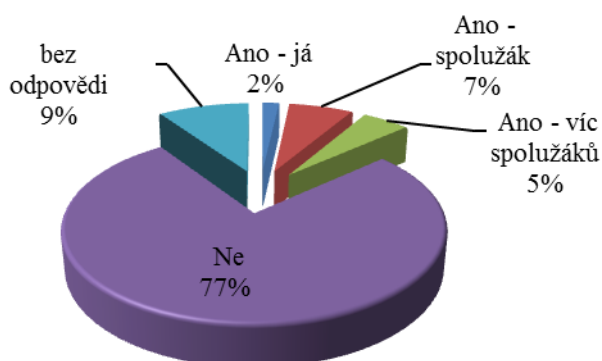
Otázka č. 30: Natácel/a si některého z učitelů na mobil?

Že natáčí učitele na mobil, přiznalo 5 žáků (2 %), že to dělá spolužák, uvedlo 19 žáků (7 %), že tak činí více spolužáků, uvedlo 14 (5 %) a celých 77 % žáků tvrdí, že nic takového nedělají, viz tabulka 4 a graf 32.

Tabulka 4: Natáčení učitelů na mobil

Odpověď	Absolutní četnost
Ano - já	5
Ano - spolužák	19
Ano - víc spolužáků	14
Ne	217
Bez odpovědi	27

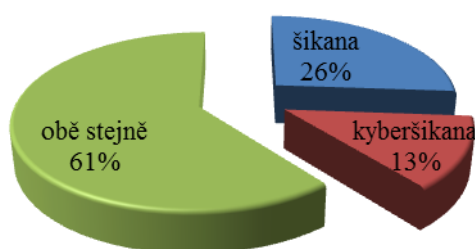
Graf 32: Natáčení učitelů na mobil

Otázka č. 31: Co je podle tebe horší: šikana, kyberšikany nebo obě stejně?

Více než polovina žáků (61 %) si je vědoma, že šikana i kyberšikana jsou stejně závažné. Šikana je horší pro 26 % žáků a pro 13 % žáků je závažnější kyberšikana, jak dokresluje graf 33.

Graf 33: Závažnější je

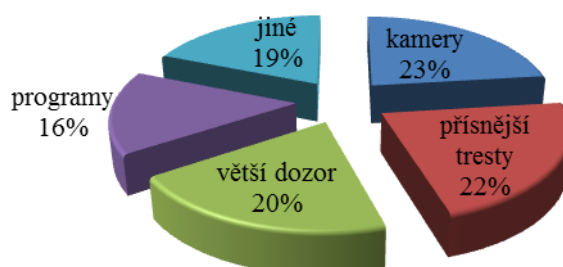

Otázka č. 31: Představ si situaci, že by ses stal/a ředitelem školy a měl/a jsi jeho pravomoci. Co všechno bys v ní změnil/a, aby nedocházelo k šikanování:

Na otázku odpověděla polovina všech žáků, celkem 143. Nejčastěji žáci odpovídali takto:

- 33 dětí navrhovalo kamery na chodbách i ve třídách.
- 29 dětí – větší dozor na chodbách i ve třídách
- 32 dětí navrhuje přísnější tresty a výchovná opatření případně vyloučení ze školy
- 22 dětí navrhuje přednášky a programy pro děti, aby si učitelé více s dětmi povídali

Graf 34: Odpovědi žáků

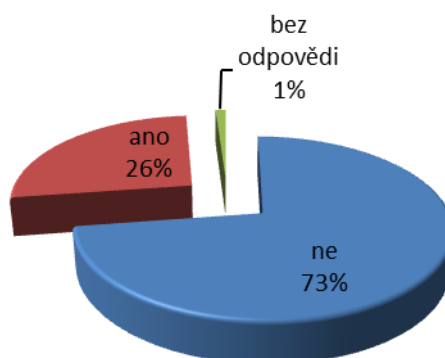

Z výsledků vyplývá, že dohled by přivítalo celkem 43 % žáků, ať už přímý dozor učitelů nebo pomocí kamerového systému. Přísnější tresty pro žáky, kteří šikanují, navrhl 22 % žáků, viz graf 34. Mezi odpověďmi žáků se objevily např.: „Aby to ten dotyčný řekl vyučujícímu a řešili to! A né jak učitelé vyřešte si to sami“, „Udělal bych, aby učitelé o přestávkách byli ve třídě“, „všechny bych povraždila a byl by klid“. Všechny odpovědi žáků jsou uvedeny v příloze P4.

Počet šikanovaných žáků

Otázka č. 9 uvádí šikanu ve třídě a otázka č. 14 uvádí šikanu mimo třídu. Vyskytovali se žáci, kteří byli obětí šikany jak od spolužáků ve třídě, tak od žáků z jiné třídy. Celkem se šikana vyskytla u 26 % žáků (74).

Graf 35: Šikana celkem

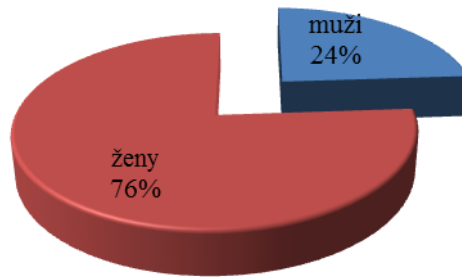

5.9.2 Rodiče

Bylo rozdáno 282 dotazníků, návratnost činí 58 %.

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 163 rodičů žáků 6. a 7. tříd ZŠ. Z toho 39 mužů a 124 žen (graf 36).

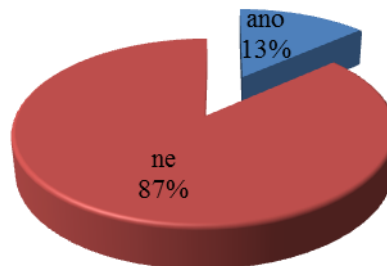
Graf 36: Počet mužů a žen

Otázka č. 3: Setkali jste se s šikanou (s podezřením na šikanu) v průběhu tohoto školního roku u vašeho dítěte?

Celkem 22 rodičů (13 %) uvedlo, že se setkali se šikanou u vlastního dítěte v průběhu sledovaného školního roku. Zkušenost se šikanou nemá 141 rodičů (graf 37).

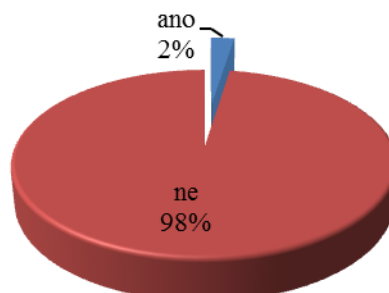
Graf 37: Řešili jste šikanu v tomto školním roce?

Otázka č. 4: Setkali jste se s kyberšikanou (s podezřením) v průběhu tohoto školního roku u vašeho dítěte?

Pouze 4 rodiče (2 %) uvedli, že se v průběhu sledovaného školního roku setkali s kyberšikanou u svého dítěte. Se znaky kyberšikany se neseťkalo 98 % rodičů (graf 38).

Graf 38: Řešili jste kyberšikanu v tomto školním roce?

Otázky č. 5 až 11 měli rodiče vyplnit pouze v případě, že u svého dítěte řešili šikanu nebo kyberšikanu.

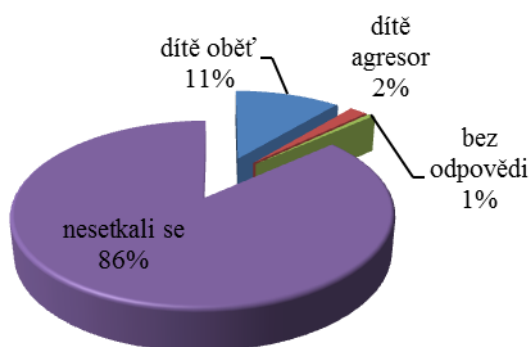
Otázka č. 5: Týkala se šikana přímo vašeho dítěte?

Celkem 18 rodičů uvedlo, že šikana se týkala přímo jejich dítěte, kdy jejich dítě bylo obětí. Tři rodiče uvedli, že dítě bylo agresorem, viz tabulka 5 a graf 39.

Tabulka 5: Týkala se šikana vašeho dítěte?

Setkání se šikanou	počet
dítě oběť	18
dítě agresor	3
bez odpovědi	1
nesetkali se	141

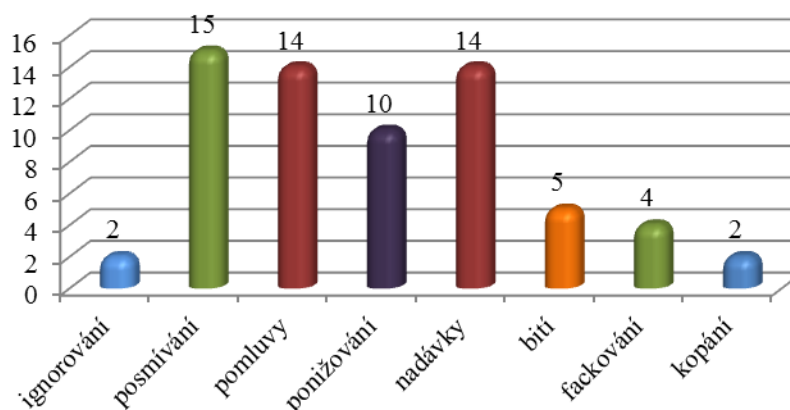
Graf 39: Jakou roli hrálo Vaše dítě?

Otázka č. 6: Pokud ano, jak bylo dítěti ubližováno?

Rodiče, kteří se setkali u svého dítěte se šikanou, uvádí, že nejčastěji šlo o posmívání, pomluky, nadávky a ponižování, v nižší míře bití, fackování i kopání viz graf 40.

Graf 40: Četnost forem ubližování

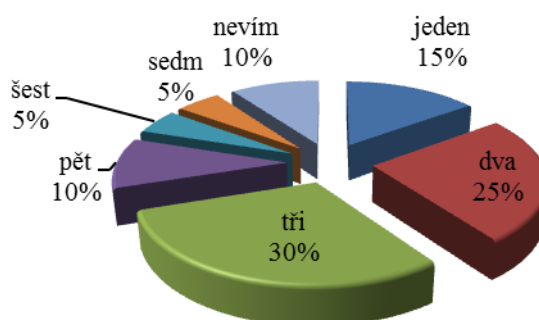

Otázka č. 7: Víte, kolik bylo těch, co vašemu dítěti ubližovali?

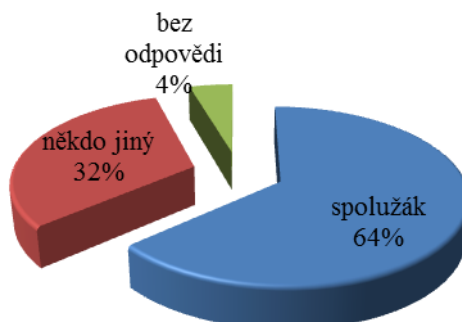
Z grafu 41 je patrné, že třicet procent rodičů uvádí, že agresori, kteří ubližovali jejich dítěti, byli tři, čtvrtina rodičů uvádí dva agresory a 15 % uvádí agresora jednoho. Dva rodiče počet agresorů nezná. Tabulka 6 potvrzuje, že počet agresorů může být i vyšší.

Tabulka 6: Počet agresorů

Počet agresorů	Počet odpovědí
jeden	3
dva	5
tři	6
pět	2
šest	1
sedm	1
nevím	2

Graf 41: Počet agresorů**Otázka č. 8: Agresorem byl:**

Rodiče uvedli, že v 64 % (14) byl agresorem spolužák dítěte, někdo jiný u 32 % (7) a jeden rodič odpověď neuvedl, viz graf 42.

Graf 42: Agresor

Otázka č. 9: Kdo odhalil, že jde o šikanu?

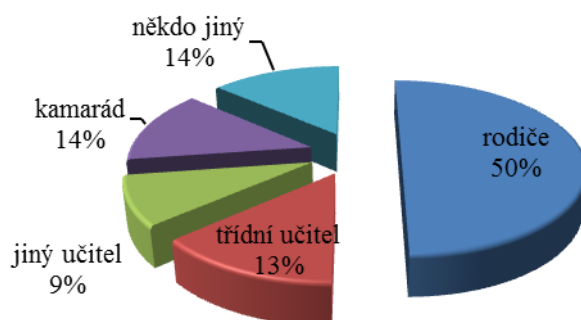
V tabulce 7 jsou uvedeny odpovědi rodičů.

Tabulka 7: Odhalení šikany

Šikanu odhalil	Počet
rodiče	11
třídní učitel	3
jiný učitel	2
kamarád	3
někdo jiný	3

Polovina rodičů uvádí, že šikanu odhalili oni sami, ve 22 % šikanu odhalili učitelé, ve 14 % kamarádi a stejně tak ve 14 % někdo jiný viz graf 43.

Graf 43: Kdo odhalil šikanu?

Otázka č. 10: Pokud jste šikanu řešili:

U otázky měli rodiče možnost označit více odpovědí. Polovina rodičů uvedla, že byli spokojeni s řešením šikany, čtyři rodiče nechali dítě ve stejné škole, ale šikana se minimálně jedenkrát opakovala, dva rodiče uvedli, že dítě přesunuli jinam, v jednom případě pedagogové šikanu nejprve zapírali, viz tabulka 8.

Žádný z rodičů neuvedl, že by škola selhala, ani možnost, že by se pedagog nechal zastrašit rodiči agresora.

Tabulka 8: Výsledek řešení šikany

Řešení šikany	Počet
byli jste spokojeni s řešením	11
dítě ve stejné škole, 1x opakování	4
škola selhala	0
pedagogové šikanu nejprve zapírali	1
pedag. se nechali zastrašit rodiči agresora	0
dítě jsme přesunuli jinam	2

Otázka č. 11: S kým jste případ šikany řešili, (komu důvěřujete)?

U otázky byla možnost zvolit více odpovědí. Jak je patrné z tabulky 9, nejčastěji řešili rodiče problém s pedagogy školy (11), s výchovným poradcem (5), dále s dítětem (3), jiný postup zvolili 3 rodiče a dva rodiče problém řešili s rodiči agresorů. Dále uvedli řešení případu s vedením školy, s psychologem, s orgány péče o mládež, jeden rodič uvedl, že neřešil nic.

Tabulka 9: Řešení šikany

Případ šikany byl řešen	Počet
s pedagogy školy	11
s výchovným poradcem	5
pouze s dítětem	3
zvolili jsme jiný postup	3
s rodiči agresorů	2
s vedením školy	1
s psychologem	1
s orgány péče o mládež	1
hledali jsme v literatuře	1
neřešili jsme nic	1

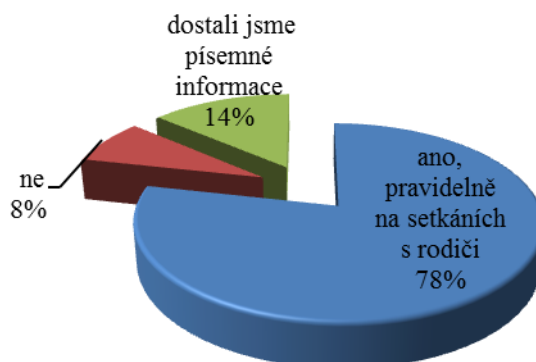
Otázka č. 12: Upozorňuje škola na hrozbu šikany?

Celých 92 % rodičů je informováno o hrozbě šikany, jak uvádí graf 44 a tab. 10. Pravidelně na setkáních s rodiči uvedlo 78 % rodičů a písemné informace o šikaně dostalo 14 % rodičů.

Tabulka 10: Informace školy

Informace školy	Počet
ano, pravidelně na setkáních s rodiči	120
ne	12
dostali jsme písemné informace	21

Pouze 8 % rodičů uvedlo, že žádné informace o šikaně škola nepodává.

Graf 44: Informace o šikaně ze školy

Otázka č. 13: Byly pro vás všechny otázky srozumitelné?

Otázky byly srozumitelné pro všechny rodiče.

5.9.3 Třídní učitelé

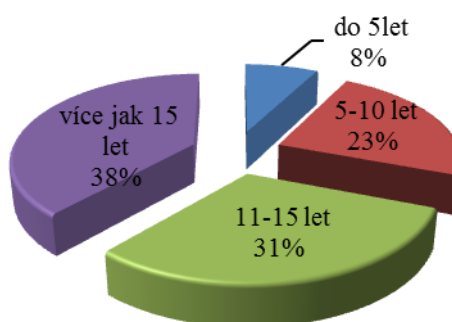
Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 13 třídních učitelů žáků 6. a 7. tříd ZŠ. Z toho 3 muži a 9 žen, jedenkrát neuvedeno. Rozdáno bylo 16 dotazníků, návratnost činí 81 %.

Pro orientaci nás zajímala délka praxe, kterou uvádíme v tabulce 11.

Tabulka 11: Délka praxe třídních učitelů

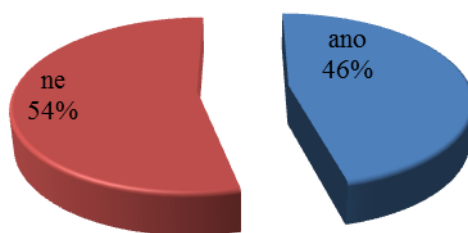
Délka praxe	Počet
do 5let	1
5-10 let	3
11-15 let	4
více jak 15 let	5

Graf 45: Délka praxe

Otázka č. 1: Účastnil/a jste se semináře nebo vzdělávání v oblasti prevence šikany (kyberšikany)?

V odpovědích učitelé uvádí, že 46 % (6) se zúčastnilo vzdělávání v oblasti prevence šikany či kyberšikany, 54 % (7) se dosud neúčastnilo, viz graf 46.

Graf 46: Účast na vzdělávání v prevenci šikany, kyberšikany

Otázka č. 2: Kolik hodin celkem?

Odpověděla necelá polovina (6) učitelů, kteří absolvovali vzdělávání v oblasti prevence šikany od 4 až 72 hodin.

Otázka č. 3: Jaké preventivní aktivity jsou řešeny v rámci školy, co se týká šikany (kyberšikany)?

Odpovědělo opět pouze 6 třídních učitelů/učitelek. V odpovědích uváděli: jedná se o cílené programy, poučení, besedy, přednášky, DVPP, besedy žáků s psychologem, téma zařazeno do předmětů (výchova k občanství apod.), minimální preventivní programy, schránka důvěry, systematická a důsledná práce s třídním kolektivem, psychologické intervence, práce s rodiči, aktivity pro žáky organizované SVP Domek Zlín, akreditační program pro děti s firmou Atmosféra, třídnické hodiny, řešení konkrétních problémů s výchovnou poradkyní, Preventivní program - organizace Madio, třídnické hodiny - hry, komunitní kruh apod.

Otázka č. 4: Upozorňuje škola rodiče na hrozbu šikany (kyberšikany)?

Naprosto všichni učitelé uvedli, že rodiče pravidelně informují na třídních schůzkách viz tabulka 12.

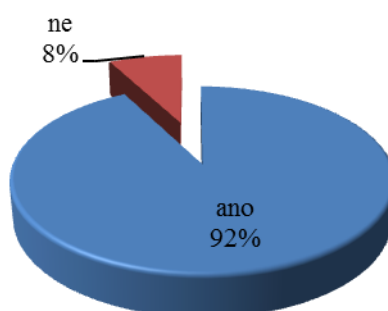
Tabulka 12: Podávání informací rodičům

Informace rodičům	Počet
ano, pravidelně na setkáních s rodiči	13
rodiče obdrželi písemné informace týkající se šikany	4
jiné	1

Otázka č. 5: Máte ve škole přesně stanoveny pravidla, jak postupovat v případě zjištění šikany (kyberšikany)?

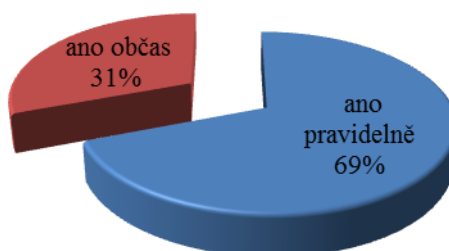
Přesně stanovená pravidla postupu v případě podezření a zjištění šikany či kyberšikany uvádí 92 % (12) pedagogů, pouze jeden uvedl, že škola tato pravidla nemá (graf 47).

Graf 47: Pravidla postupu při zjištění šikany

Otázka č. 6: Mají žáci Vaší třídy třídnickou hodinu?

Pravidelně má 69 % žáků třídnickou hodinu, občasné třídnické hodiny uspořádá třídní učitel pro 31 % žáků, viz graf 48. Co se týká četnosti těchto třídnických hodin, 3 třídy se scházejí pravidelně 1x za měsíc, dvě třídy 10krát za rok a jedna třída každých 14 dnů, ostatní četnost schůzek nevedli.

Graf 48: Třídnické hodiny

Otázka č. 7: Prevence v oblasti šikany je řešena:

Všichni třídní učitelé uvedli, že prevence v oblasti šikany je řešena v rámci třídnických hodin, osm z nich dále uvádí, že je prevence řešena také v rámci některých předmětů a čtyři třídní učitelé uvádí řešení prevence šikany prostřednictvím pozvání externího přednášejícího.

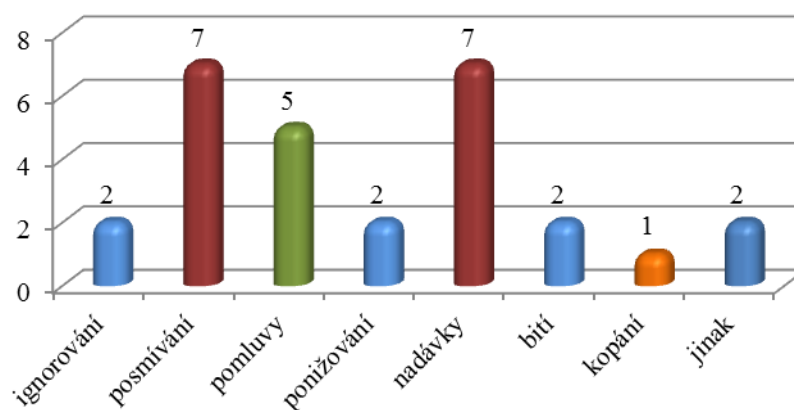
Otázka č. 8: Uved'te počet hodin, kdy byla řešena prevence šikany ve vaší třídě:

Na tuto otázku odpověděla méně než polovina třídních učitelů (6). V těchto šesti třídách se třídní učitelé věnovali prevenci šikany od 3 hodin až 27 hodin.

Otázka č. 9: Objevilo nebo objevuje se ve třídě mezi žáky:

Dotaz zněl na formy ubližování, jak uvádí graf 49. Odpověď na tuto otázku uvedlo celkem 8 třídních učitelů z třinácti, tedy i ti, kteří uvedli, že v letošním roce šikanu neřešili. Podle třídních učitelů se nejčastěji objevuje u žáků posmívání a nadávky, podobně pomluvy. Dále dva učitelé uvedli ignorování, ponižování, bití, jedenkrát kopání a jeden učitel uvedl agresivitu.

Graf 49: Četnost forem ubližování

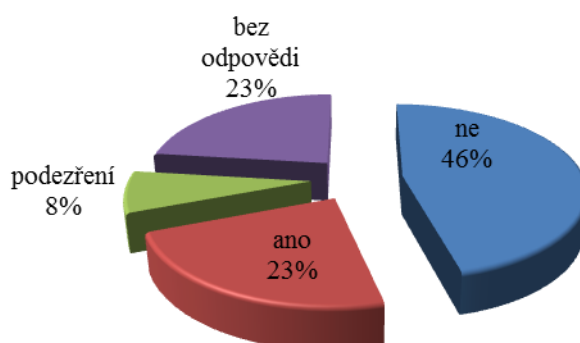
Otázka č. 10: Řešil/a jste v letošním roce šikanu ve vaší třídě?

Četnost šikany ve třídě uvádíme v tabulce 13, graficky upraveno v grafu 50.

Tabulka 13: Četnost šikany ve třídě

Šikana	Počet
ne	6
ano	3
podezření	1
bez odpovědi	3

Graf 50: Řešení šikany v letošním roce

Otázka č. 11: Pokud ano, jaký byl výsledek?

Z odpovědí na otázku č. 10 vyplývá, že tři třídní učitelé řešili šikanu a uvádí tyto výsledky:

1. V prvním případě uvádí třídní učitelka, že agresorům bylo navrženo kázeňské opatření - návrh ředitelské důtky. Z šetření vyplynulo, že šlo o jednu oběť a osm agresorů.
2. Ve druhém případě bylo uvedeno, že šetření bylo částečně úspěšné, bylo zjištěno 5 obětí a 5 agresorů. Uvádí, že stádium šikany bylo různé.
3. Ve třetím případě sdělila třídní učitelka skutečnost, že agresor byl odhalen, usvědčen, výchovná poradkyně izolovala agresora o přestávkách od třídy a následně útoky přestaly. Jednalo se o jednoho agresora a v počtu obětí uvádí v podstatě celou třídu.

Otázka č. 12: Pokud ano, jak jste se dozvěděl/a o šikaně?

V jednom případě uvádí třídní učitelka podezření na šikanu a dozvěděla se „od rodičů, odhalila sama“. V dalším případě třídní učitelka se dozvěděla informace od jiného učitele a jeden případ od oběti, další od oběti, od jiného žáka třídy, od rodičů, odhalil/a jsem sám/a.

5.10 Testování hypotéz

H1 Povědomí rodičů o výskytu šikany je nižší, než skutečná frekvence tohoto jevu u dětí.

Jako první krok formulujeme nulovou hypotézu a alternativní hypotézu:

H_0 Povědomí rodičů o výskytu šikany u jejich dítěte se neliší od skutečného výskytu tohoto jevu u dětí.

To znamená, je-li dítě šikanováno, rodiče o tomto problému vědí.

H_A Povědomí rodičů o výskytu šikany je nižší, než skutečná frekvence tohoto jevu u dětí.

K ověření této hypotézy použijeme test nezávislosti chí-kvadrát, viz tabulka 14.

Tabulka 14: Test nezávislosti chí - kvadrát

Výskyt šikany	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	$(P-O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Děti	74	61	13	169	2,77
Rodiče	22	35	-13	169	4,83
	Σ 96	Σ 96			Σ 7,6

Poznámky: Výskyt šikany je uváděn v odpovědích respondentů (rodiče i děti) celkem 96 krát ($74+22=96$). Relativní četnost výskytu tohoto jevu (v obou skupinách respondentů) je proto

$$f = 96 : (282 + 163) = 96 : 445 = 0,216 = 21,6\%$$

Relativní četnost počítáme jako podíl absolutní četnosti ($96 =$ výskyt šikany přiznaný dětmi i rodiči) na celkové četnosti ($445 =$ celková četnost všech odpovědí v dotaznících). Relativní četnost udává podíl hodnot na danou kategorii. Relativní četnost lze vyjádřit v procentech.

Pokud by v obou skupinách respondentů byl výskyt šikany stejný, měl by odpovídat právě této relativní četnosti. Očekávanou četnost proto vypočítáme jako 21,6 % z četností obou skupin respondentů.

Výpočet očekávané četnosti výskytu šikany u dětí:

$$O_d = 282 \cdot 0,216 = 61$$

Výpočet očekávané četnosti zjištění šikany rodiči:

$$O_r = 163 \cdot 0,216 = 35$$

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha=0,05$.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 7,6$ je vyšší než kritická hodnota, proto odmítáme hypotézu nulovou a přijímáme alternativní hypotézu: **Skutečný výskyt šikany je větší než se rodiče domnívají.**

H2 Povědomí třídních učitelů o výskytu šikany ve třídě je nižší, než skutečná frekvence tohoto jevu u žáků.

Stanovíme nulovou hypotézu a alternativní hypotézu:

H_0 Povědomí třídních učitelů o výskytu šikany ve třídě se neliší od skutečné frekvence tohoto jevu u žáků.

H_A Povědomí třídních učitelů o výskytu šikany ve třídě je nižší, než skutečná frekvence tohoto jevu u žáků.

Tabulka 15: Odpovědi žáků a třídních učitelů jednotlivých tříd

Pořadí	Kód třídy	Třída	Oběti šikany ve třídě (četnost)	Šikana žáci	Šikana tř. učitel
1	II D D I VI	6	3	ano	ne
2	II D D II VII	7A	2	ano	ano
3	II D D III VII	7B	2	ano	ne
4	I V D I VI	6	6	ano	0
5	I V D III VII	7A	1	ano	ano
6	I V D IV VII	7B	10	ano	ano
7	III Z D I VI	6	5	ano	ano
8	III Z D II VII	7A	2	ano	0
9	III Z D III VII	7B	2	ano	ne
10	IV B D I VI	6A	1	ano	ne
11	IV B D II VI	6B	2	ano	ne
12	IV B D III VI	6C	3	ano	ne
13	IV B R IV VII	7A	2	ano	ne
14	IV B D V VII	7B	4	ano	ne
15	IV B D VI VII	7C	1	ano	ne

Pro testování použijeme test nezávislosti chí – kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha=0,05$.

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Tabulka 16: Četnost šikany dle učitelů a žáků

	Četnost šikany		Σ
	+	-	
Učitelé	4 (3)	9 (10)	13
Žáci	74 (75)	216 (215)	290
Σ	78	225	n=303

Poznámky: Výskyt šikany je uváděn v odpovědích respondentů (učitelé i děti) celkem 66 krát. V závorce uvádíme očekávanou četnost.

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha=0,05$.

$$\chi^2 = n \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \cdot (a + c) \cdot (b + d) \cdot (c + d)}$$

$$\chi^2 = 303 \frac{(-105)^2}{66163500}$$

$$\chi^2 = 0,0505$$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Při srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria ($\chi^2 = 0,0505$) s hodnotou kritickou

($\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$), jsme došli k závěru, že vypočítaná hodnota je nižší a proto je možné

přijmout nulovou hypotézu: **Mezi povědomím třídních učitelů o výskytu šikany ve třídě a skutečnou frekvencí tohoto jevu u žáků nebyly prokázány rozdíly.**

Rozdíl mezi jevy nebyl testem významnosti prokázán.

H3 Mezi výskytem kyberšikany a šikany existuje souvislost

Stanovíme nulovou hypotézu a alternativní hypotézu:

H_0 Mezi výskytem kyberšikany a šikany neexistuje souvislost.

H_A Mezi výskytem kyberšikany a šikany existuje souvislost

Budeme měřit souvislost mezi výskytem kyberšikany a zároveň šikany, k ověření hypotézy použijeme test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku viz tabulka 17.

Tabulka 17: Čtyřpolní tabulka výskytu šikany a kyberšikany

		Kyberšikana		Σ
		+	-	
Šikana	+	14 (10)	48 (52)	62
	-	30 (36)	190 (186)	220
Σ		44	238	n=282

Poznámka: v závorce uvádíme očekávanou četnost.

Termín šikana označuje všechny druhy šikany mimo kyberšikana.

$$\chi^2 = n \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \cdot (a + c) \cdot (b + d) \cdot (c + d)}$$

$$\chi^2 = 282 \frac{(1220)^2}{142838080}$$

$$\chi^2 = 2,94$$

Zvolená hladina významnosti 0,05.

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 2,94$ je nižší než kritická hodnota, proto odmítáme alternativní hypotézu a přijímáme hypotézu nulovou: **Souvislost mezi výskytem ky-**

beršikany a šikany nebyla prokázána. Mezi výskytem šikany a výskytem kyberšikany nebyl prokázán statisticky významný vztah.

H4 Aktéry šikany jsou častěji chlapci než dívky.

Stanovíme nulovou hypotézu a alternativní hypotézu:

H_0 Aktéry šikany jsou stejně často chlapci i dívky

H_A Aktéry šikany jsou častěji chlapci než dívky

Pro testování použijeme test nezávislosti chí – kvadrát viz tabulka 18.

Tabulka 18: Test nezávislosti chí-kvadrát

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	$(P-O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Chlapci	36	24	12	144	6
Dívky	9	21	-12	144	6,85
	Σ 45	Σ 45			Σ 12,85

Poznámky: Výzkumu se zúčastnilo celkem 146 chlapců a 132 děvčat. Výskyt šikany byl uveden celkem 45 krát: (36+9=45). Relativní četnost výskytu tohoto jevu (v obou skupinách respondentů) je proto

$$f = 45 : (146 + 132) = 45 : 278 = 0,162 = 16,2\%$$

Relativní četnost počítáme jako podíl absolutní četnosti (45 = výskyt šikany u chlapců i děvčat) na celkové četnosti (278 = celková četnost všech odpovědí v dotaznících). Relativní četnost udává podíl hodnot na danou kategorii. Relativní četnost lze vyjádřit v procentech.

Pokud by v obou skupinách respondentů byl výskyt aktérů šikany stejný, měl by odpovídat právě této relativní četnosti. Očekávanou četnost proto vypočítáme jako 16,2 % z četností obou skupin respondentů.

Výpočet očekávané četnosti výskytu šikany u chlapců:

$$O_{ch} = 146 \cdot 0,162 = 24$$

Výpočet očekávané četnosti výskytu šikany u chlapců:

$$O_d = 132 \cdot 0,162 = 21$$

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha=0,05$.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 12,85$ je vyšší než kritická hodnota, proto přijímáme alternativní hypotézu a odmítáme hypotézu nulovou: **Aktéry šikany jsou častěji chlapci než dívky.**

SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE

Výsledky šetření ukazují, že 22 % dětí z šetřených škol se stalo obětí šikany ze strany spolužáka ze třídy. Šikany ze strany někoho ze školy uvádí 17 % žáků. Celkem 36 žáků uvedlo šikany ze strany spolužáka/ů a stejně tak ze strany někoho ze školy. Naše šetření tedy ukazuje 26 % šikanovaných dětí. Svědkem šikany bylo 39 % žáků. Z toho plná polovina žáků na šikany upozornila některého z učitelů a 29 % žáků uvedlo, že toto jejich oznámení pomohlo. Ve 21 % jejich oznámení učitel nepomohlo. K vysvětlení nás mohou vést pouze domněnky: učitel situaci dostatečně nevyhodnotil, situaci řešil, ale šikana pokračovala apod.

Ve všech patnácti sledovaných třídách byl alespoň jeden žák, který uvedl, že je šikanován. Lze tedy konstatovat, že šikana se objevila ve všech sledovaných třídách, ovšem různé intenzity. Nejnižší procento šikany ve třídě bylo 6 %, naopak nejvyšší 62 %.

Odlišné výsledky jsou také v jednotlivých třídách sledovaných škol. Například dvě sedmé třídy jedné školy: jedna vykazovala výskyt šikany 6 %, ve druhé třídě naopak velmi vysoký podíl šikany 62 %. Z tohoto výsledku lze odvodit, že škola jako celek se může věnovat prevenci, ale je nutné zabývat se jednotlivými třídami, klimatem v daném kolektivu.

Porovnáme-li naše zjištění s výzkumem šikany v rámci projektu Minimalizace šikany v letech 2005-2007, který uvádí zjištění šikany u 40 % žáků, je naše zjištění výrazně nižší (26 %). Vždy je nutné počítat s tím, že šikana je skrytá. Původním záměrem bylo dotazníky předložit dětem ve třídě osobně, ovšem toto se nepodařilo se školami dohodnout. Je tedy nutné brát v úvahu, že rozdání dotazníků učitelem nemuselo v dětech vzbudit důvěru v úplnou anonymitu jejich odpovědí. Šetření v rámci uvedeného projektu uvádí, že více jak 44 % žáků se stalo svědky šikany. V porovnání se zjištěnou hodnotou našeho šetření (39 %) se výsledky liší pěti procenty. Podobné výsledky nacházíme v porovnání četnosti šikanování obětí, kdy výzkum v rámci projektu Minimalizace šikany uvádí, že denně je šikanováno 21 % dětí, naše zjištění uvádí 18 %, což se liší o 3 %.

Jedním z cílů této práce bylo zjistit výskyt šikany ve sledovaných třídách a toto zjištění porovnat s povědomím třídních učitelů o tomto jevu. Rozdíl mezi těmito jevy nebyl testem významnosti prokázán. Lze připustit, že rozdíl může existovat, ale vzhledem k malým čet-

nostem třídních učitelů se nám to nepodařilo daným způsobem potvrdit. Byla přijata nulová hypotéza: Mezi skutečnou frekvencí výskytu šikany a představami třídních učitelů o frekvenci tohoto jevu nejsou rozdíly.

Sledovali jsme také počet agresorů. V našem šetření žáci uvedli, že ve 32 % šikanuje jeden agresor a ve 23 % jde o dva agresory. Projekt Minimalizace šikany uvádí jednoho agresora v 34 % případech a ve 24 % agresory dva.

V porovnání chlapců a dívek uvádí výzkum Minimalizace šikany, že v 68 % šikanují chlapci, ve 20 % dívky. Zjištění agresorů bylo jedním z výzkumných problémů naší práce. V našem výzkumu jsme nabídli žákům navíc variantu, kdy mohou být agresory dívky i chlapci. Výsledky uvádí, že agresory jsou v 60 % chlapci, ve 25 % chlapci a dívky a v 15 % se na šikaně podílí dívky. Podařilo se nám potvrdit rozdíl mezi jevy, tedy že aktéry šikany jsou častěji chlapci, než dívky.

Co se týká forem ubližování, nejčastěji žáci uvedli posmívání, pomluvy, nadávky, ponižování. Jedná se o psychickou formu šikany, která není o nic méně závažná než ta fyzická. Bourcet a Gravillonová (2006, s. 12-13) potvrzují, že slova mohou někdy velmi hluboce zranit psychiku jedince a proto je nelze brát na lehkou váhu. Slovní útoky jsou opravdovým násilím a způsobené škody bývají velké a dlouhodobé.

Sledovaným údajem bylo také, kdo pomohl oběti šikany. Z našeho šetření vyplynulo, že nejvíce byli nápomocni učitelé nebo jiný pracovník školy a to ve 43 % případech, naproti tomu celá čtvrtina obětí šikany (25 %) uvedla, že jim nepomohl nikdo. Toto zjištění převyšuje o 4 % zjištění v rámci projektu Minimalizace šikany.

Tato práce byla zaměřena také na kyberšikanu. Z šetření vyplynulo, že se s některou formou kybernetického útoku setkalo celkem 19 % žáků. Nejčastěji šlo o kyberšikanu prostřednictvím sociálních sítí. Agresorem takových útoků byl ve 42 % spolužák, v 32 % někdo ze školy a 26 % uvádí, že to byl někdo úplně jiný.

Ve srovnání s výstupy evropského projektu Challenges in Schools v roce 2009, které uvádí setkání s kyberšikanou u 15 % žáků, jsou naše výsledky vyšší (19 %). Naše zjištění se také

liší od výzkumu kyberšikany realizovaného v rámci projektu Minimalizace šikany v roce 2010, Tam se uvádí, že se s některou formou kyberšikany se během půl roku setkala 10 % dětí. Z těchto 10% bylo 51 % agresorů ze stejné třídy. Naše zjištění sledovaných škol ukázalo, že agresorem byl spolužák ze třídy u 42 % případů. V dalších 32 % byl agresorem někdo ze školy.

Dalším cílem této práce bylo zjistit souvislost mezi výskytem kyberšikany a šikany. Výsledek testu nezávislosti chí-kvadrát nám nepotvrdil souvislost mezi těmito dvěma jevy, proto byla přijata nulová hypotéza: Neexistuje souvislost mezi výskytem kyberšikany a šikany.

Informace o šikaně se dozvědělo 85 % žáků od učitelů ve škole. Informace o kyberšikaně dětem podali učitelé v 51 % případů, rodiče u 26 % a žádné informace o kyberšikaně nemá 10 % dětí. Z těchto výsledků je patrné, že je nutné se ve škole zaměřit nejen na informace o šikaně, ale také na informace o hrozbě kyberšikany.

Podle výstupů evropského projektu Challenges in Schools tvrdí 55 % žáků, že kyberšikana je velmi rozšířená, v České republice hovoří o rozšířenosti šikany až 70 % žáků. Ve výzkumu jednotlivých regionů Ruska (2009) označilo 80 % žáků kyberšikanu za jednu nejčastějších hrozeb internetu.

Z odpovědí žáků na otázku, zda si natáčí své spolužáky na mobil, vyplývá, že 13 % si spolužáky natáčí. Pokud jde o natáčení učitelů na mobil, 2 % žáků přiznalo, že natáčeli učitele oni sami, 7 % uvedlo, že si učitele natáčí spolužák a 5 % uvedlo, že tak činí více spolužáků.

V dotazníku měli žáci prostor k vlastnímu vyjádření k otázce, co by změnili, aby nedocházelo k šikanování, kdyby se stali ředitelem školy. Odpověděla polovina všech žáků. U této poloviny se objevily tyto odpovědi: Nejčastěji (23%) by žáci instalovali kamery do tříd i na chodby, 22 % uvádělo přísnější tresty pro agresory, 20 % žáků by zvýšilo dozor jak na chodbách, tak ve třídách. Často se objevovaly také odpovědi, kdy by žáci zvýšili počet preventivních programů. Pokud lze shrnout odpovědi žáků, chtějí ve škole kamery, větší dozor, přísnější tresty pro agresory apod., žádají větší ochranu, bezpečí a spravedlnost. Pocit bezpečí je jednou ze základních lidských potřeb, pokud není dosažena, mohou se děti plně

soustředit na výuku? Odpovědi dětí potvrzují tvrzení Bendla (2011, s. 191-203), jak uvádíme v teoretické části, kdy většina dětí má potřebu kázně ve škole, protože kázeň jim zaručuje ochranu a bezpečí.

Šetření se zúčastnilo 58 % rodičů, z nich 13 % uvedlo, že se setkala se šikanou u vlastního dítěte v průběhu sledovaného školního roku. S kyberšikanou se v uvedeném období setkala dvě procenta rodičů. Rodiče také odpovídali na otázku, jakou formou bylo dítěti ubližováno, a jejich odpovědi korespondovaly s odpověďmi dětí. Polovina rodičů uvádí, že to byli oni sami, kdo šikanu odhalil, ve 22 % to byli učitelé. Pokud rodiče šikanu řešili, polovina z nich byla s řešením spokojena, žádný z nich nevedl, že by škola selhala. Z odpovědí, s kým rodiče případ šikany řešili, je patrná jistá důvěra v pedagogy, se kterými situaci řešilo 55 % rodičů.

Cílem práce rovněž bylo zjistit souvislost mezi skutečným výskytem šikany dětí a představami rodičů o výskytu tohoto jevu u jejich dětí. Z výsledků vyplynulo, že mezi skutečným výskytem šikany dětí a představami rodičů o tomto jevu jsou rozdíly, přijali jsme alternativní hypotézu.

V diplomové práci jsme se zaměřili také na třídní učitele vybraných tříd. Vzdělávání v oblasti prevence šikany a kyberšikany se zúčastnilo 46 % třídních učitelů. Ve školách řeší prevenci cílenými programy, besedami, přednáškami vlastních i externích pracovníků, dále realizují akreditované programy, třídnické hodiny apod. Podle odpovědí mají školy přesně stanovená pravidla, jak postupovat v případě šikany či kyberšikany, pouze jeden třídní učitel odpověděl, že škola tato pravidla nemá (což v kontextu ostatních odpovědí svědčí o nepravdivosti jeho vyjádření). Pravidelné třídnické hodiny se konají v 69 % tříd. Co se týká forem ubližování mezi žáky, učitelé mají jistou představu, ovšem odpovědi rodičů se více přibližovaly odpovědím dětí. Na otázku, zda v tomto školním roce řešili šikanu, zůstala třetina bez odpovědí, 6 učitelů šikanu neřešilo, 3 třídní učitelé šikanu řešili a v jednom případě šlo o podezření.

Doporučení pro praxi

Školy, které se účastnily našeho výzkumu, se věnují různým preventivním aktivitám týkajícím se šikany. Jak sami žáci odpovídali, dostávají informace o šikaně a jak postupovat. Doporučujeme zaměřit se také na kyberšikanu, která se s postupující technologií stává možná výraznější hrozbou než samotná šikana. Informace jsou důležité jak pro děti, tak také pro rodiče.

Z analýzy dotazníků žáků vyplynulo několik skutečností. Polovina žáků, kteří byli svědky šikany, měla odvalu a oznámila tuto skutečnost učiteli, ovšem toto upozornění pomohlo pouze v 29 % případů. Z toho plyne naléhavá potřeba více naslouchat dětem, co říkají nebo co chtějí říci, důvěřovat jim a nebrat na lehkou váhu, co říkají. Slovy žáků: „Víc si povídat s děckama, co mají problém“, „aby učitelé neříkali: vyřešte si to sami“.

Dále doporučujeme zvýšit dozor na chodbách i ve třídě, nejen jako prevenci šikany, ale také pro větší pocit bezpečí žáků.

Doporučení pro rodiče: základem je pozitivní atmosféra v rodině, všímavost a bezpečí. Vhodné je trávit s dítětem dostatek času a otevřeně komunikovat o všem, co se dítěte týká, radosti i starosti, které má. To je podstatou prevence.

Vhodné je opatřit si informace o šikaně i kyberšikaně a sledovat, které stránky na internetu navštěvuje, s kým si dopisuje, jaký slovník používá apod. Nezapomínat na skutečnost, že rodiče jsou zodpovědní za své dítě.

ZÁVĚR

V teoretické části diplomové práce se zabýváme šikanou, jejími možnými příčinami, aktéry šikany a prevencí. Tato část je méně obsáhlá, neboť diplomová práce navazuje na bakalářskou práci, kde je teoretická část týkající se šikany popsána podrobně. Třetí část je zaměřena na kyberšikanu, používané praktiky, postup řešení a prevenci kyberšikany. V závěru teoretické části jsou uvedeny výzkumy šikany a kyberšikany: v rámci projektu Minimalizace šikany (2005, 2010), projektu E-Bezpečí (2010), projektu Challenges in Schools (2008-2009) a regionální výzkum v Rusku.

Cílem praktické části diplomové práce bylo pomocí dotazníkového šetření zjistit výskyt šikany u žáků 6. a 7. tříd základních škol a tyto výsledky porovnat s povědomím rodičů a zároveň také porovnat s povědomím třídních učitelů o tomto jevu. Šlo o pohled na třídní kolektiv ze tří uvedených stran. Šetření proběhlo dotazníkovou metodou, kdy byly rozdány dotazníky dětem (282 dotazníků), dotazníky pro rodiče (163 dotazníků) a dotazníky pro třídní učitele (13 dotazníků). Celkem jsme vyhodnotili 458 dotazníků a následně ověřili vyslovené hypotézy. Došli jsme ke zjištění, že rozdíl mezi výskytem šikany ve sledovaných třídách a povědomím třídních učitelů o tomto jevu nebyl prokázán. Od rodičů se podařilo získat 58 % dotazníků a z výsledků vyplynulo, že jsou rozdíly mezi skutečným výskytem šikany a povědomím rodičů o tomto jevu. Porovnáním těchto zjištění lze uvažovat o skrytosti jevu šikany.

Celkem byly dotazníky rozdány v patnácti třídách a v každé z nich byl alespoň jeden žák, který uvedl, že je šikanován. Lze tedy konstatovat, že šikana se objevila ve všech sledovaných třídách, ovšem v různé intenzitě. Odlišné výsledky jsou jak mezi školami, tak v jednotlivých třídách sledovaných škol. Všechny školy, jak popsali učitelé v dotazníku, se zabývají preventivními aktivitami, přesto se výskyt šikany někdy velmi liší, třída od třídy. V jedné ze škol byla v paralelních sedmých třídách zjištěna šikana 6,25 % a 62,5 %. Tento rozdíl je naprosto markantní a vede k zamyšlení a hledání příčin. Z našeho pohledu se jeví jako důležité, že na prevenci nelze pohlížet globálně, ale prvotní je individuální přístup ke každému kolektivu, především k vytvářejícímu se kolektivu. Ideální je dětem pomoci vytvořit dobrý kolektiv. Existují neziskové organizace, které se vztahy v kolektivu a jejich utvářením zabývají.

Dalším cílem výzkumu bylo zjistit souvislost mezi výskytem šikany a kyberšikany. Výzkumem bylo zjištěno, že šikanováno bylo celkem 22 % dětí a s kyberšikanou se setkala 19 % dětí. Rozdíl tvoří pouhá 3 procenta, proto se také nabízela otázka ke zjištění souvislosti. Zjistili jsme, že šikanu a současně kyberšikanu zažívalo 5 % žáků. Souvislost mezi výskytem kyberšikany a šikany tedy nebyla naším výzkumem potvrzena.

Posledním cílem této práce bylo zjistit agresory šikany a porovnání zjištěných závěrů s výsledky projektu Minimalizace šikany. Tyto výsledky byly velmi podobné, aktéry šikany jsou téměř ve dvou třetinách chlapci, dívky šikanují asi v jedné šestině případů a asi jedna čtvrtina aktérů šikany jsou společně chlapci a dívky.

Velmi zajímavé byly odpovědi žáků na možná opatření, která by vytvořili, pokud by se sami stali řediteli škol. Nejčastěji šlo o instalaci kamer, přísnější tresty a větší dozor. Z odpovědí lze vyčíst, že žáci žádají ochranu, bezpečí a spravedlnost.

Z výše uvedených závěrů vyplývá, že cíl výzkumné i teoretické části diplomové práce byl splněn.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANTIER, Edwige, 2004. *Agresivita dětí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-808-2.
- [2] ASSENZA, Dora. (ed.), 2007. *Přístup k dětem podle individuálního psychického vývoje, 8. díl*. Olomouc: Centrum inovativního vzdělávání, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, A & M Publishing. ISBN 978-80-903654-7-6.
- [3] BENDL, Stanislav, 2011. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-0.
- [4] BOURCET Stéphane a Isabelle GRAVILLONOVÁ, 2006. *Šikana ve škole, na ulici, doma. Jak bránit své dítě...* Praha: Albatros. ISBN 80-00-01552-8
- [5] ČAPEK, Robert, 2010. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2742-4.
- [6] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. 2012. *Násilí jako zážitek*. Psychologie dnes č. 3/2012 [online]. [cit. 2012-9-21]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/pd/ukazky/nasili-jako-zazitek/47010/>
- [7] E-BEZPEČÍ, *Informační leták o projektu E-Bezpečí (květen 2011)* [online]. © 2011 [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/23-tiskoviny?limit=5&order=name&dir=ASC
- [8] ERB, Helmut H., 2000. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Praha: Amulet. ISBN 80-86299-22-8.
- [9] FIELDOVÁ, Evelyn M, 2009. *Jak se bránit šikaně*. Praha: Euromedia Group, ISBN 978-80-249-1176-2.
- [10] FILECCIA Marco et al., 2011. *Jak zvládnout kyberšikanu?* Saferinternet.cz [online]. Safety Institute [cit. 2012-9-15]. Dostupné z: http://www.saferinternet.cz/webmagazine/download.asp?idg=131&file=how-to-cope-cyberbulling_57.pdf
- [11] HARRIS, Thomas, 1997. *Já jsem OK, ty jsi OK*. Praha: Pragma. ISBN 80-7205-508-9
- [12] CHRÁSKA, Miroslav aj. *Oběť útočníkem? Výzkum kyberšikany u dětí základních a středních škol v celé České republice, část II*. Journal of Technology and Information Education, 2/2012, Volume 4, Issue 2. ISSN 1803-537X.

- [13] CHRÁSKA, Miroslav aj. *Oběť útočníkem? Výzkum kyberšikany u dětí základních a středních škol v celé České republice, část I.* Journal of Technology and Information Education, 1/2012, Volume 4, Issue 1. ISSN 1803-537X.
- [14] CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu.* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [15] JEDLIČKA, Richard, 2011. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-788-6.
- [16] KOLÁŘ, Michal, 2005. *Bolest šikanování.* Praha: Portál. ISBN 80-7376-014-3.
- [17] KOLÁŘ, Michal, 2011. *Nová cesta k léčbě šikany.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-871-5.
- [18] KRAMULOVÁ, Daniela. 2012. *Dětinštíme díky facebooku?* Psychologie dnes č. 5/2012 [online]., [cit. 2012-10-11], Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/pd/ukazky/detinstime-diky-facebooku-/47552/>
- [19] KRČMÁŘOVÁ, Barbora. 2010. *Děti a internet.* Sborník studií dětí a jejich problémy III. Praha: Sdružení linka bezpečí. ISBN978-80-254-6840-1.
- [20] LOVASOVÁ, Lenka, 2006. *Šikana.* Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-65-2.
- [21] MALEČKOVÁ, Romana, 2012. *Děti, počítače a internet* [online]. Statistika a My, Číslo 3/2012, [cit. 2012-7-15]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/BB0040343C/\\$File/1804120329.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/BB0040343C/$File/1804120329.pdf)
- [22] MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže.* Praha: Grada ISBN 978-80-247-2310-5.
- [23] MINIMALIZACE ŠIKANY. *Leták kyberšikana – žáci.* [online]. © 2010 [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.minimalizacesikany.cz/images/stories/plakaty_kybersikana/kybersikana_deti.pdf
- [24] MINIMALIZACE ŠIKANY. *Minimalizace šikany, shrnutí pilotního projektu 2005 - 2007* [online]. © 2008 [cit. 29. 4. 2011]. Dostupné z: http://www.minimalizacesikany.cz/files/publicita/brozura_nadace_o2_nahled.pdf

- [25] MINIMALIZACE ŠIKANY. *Projekt MiŠ v roce 2010* [online]. © 2010 [cit. 10. 11. 2012]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/pro-media/171>
- [26] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení* [online]. © 2004 MŠMT [cit. 2012-11-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-sikanovani> [cit. 24. 11. 2012]
- [27] NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI, 2011. *Problémové chování dětí a mládeže*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3672-3.
- [28] NEŠPOR Karel a Ladislav CSÉMY, 2007. Zdravotní rizika počítačových her a videoher. *Čes. a slov. Psychiat.* [online]. No. 5, s. 246-250 [cit. 2012-11-24]. Národní institut dětí a mládeže MŠMT. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1351173444.pdf>
- [29] PREVENCE KYBERSIKANY. *Leták o kybersikaně* [online]. © 2011 [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: www.kybersikana.eu/2012/01/novy-letak-o-kybersikane.html
- [30] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2470-5.
- [31] RODNÁ, Kateřina. 2011. *Když dobří lidé dělají zlé věci - Zimbardo hodnotí svůj experiment*, *Psychologie dnes* [online]. Vydání: 12/2011 [cit. 2012-9-21]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/pd/ukazky/kdyz-dobri-lide-delaji-zle-veci---zimbardo-hodnoti-svuj-experiment-/46191/>
- [32] ROGERS, Vanessa, 2011. *Kyberšikana*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-984-2.
- [33] ROTTOVÁ, Nina et al, 2009. *Kyberšikana a její prevence, příručka pro učitele*. Plzeň: Dragon press, ISBN 978-80-86961-78-1.
- [34] ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ, 2010. *Jak na šikanu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2991-6.
- [35] СОЛДАТОВА Галина В., Ольга С. ГОСТИМСКАЯ а Екатерина Ю. КРОПАЛЕВА, 2009. *Межрегиональное исследование "Моя безопасная сеть: Интернет глазами детей и подростков России 2009"* [online]. Květen – červen 2009 [cit. 2012-12-10] Dostupné z: <http://www.fid.su/projects/research/mysafernet/02/>

- [36] TĚTHALOVÁ, Marie. 2011. *Jak se bránit kyberšikaně? Pomůže prevence!* Rodina a škola [online]. Vydání č. 8/2011 [cit. 2012-9-15]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/ras/ukazky/jak-se-branit-kybersikane--pomuze-prevence/45668/>
- [37] THEINER, Pavel, 2007. *Poruchy chování u dětí a dospívajících*. Psychiatrie pro praxi [online], Vydání č. 2, s. 85-87 [cit. 2012-10-16], Dostupné z: <http://www.solen.cz/pdfs/psy/2007/02/09.pdf>
- [38] VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol., 2011. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál. ISBN 978- 80-7367-912-5.
- [39] VANÍČKOVÁ, Eva, 2004. *Stop tělesným trestům*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí – edice RŮŽOVÁ LINKA. ISBN 80-239-3442-2.
- [40] VÝROST Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie 2*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1428-8.

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1: Počet dívek a chlapců</i>	39
<i>Graf 2: Navštívuješ stejnou třídu jako v loňském roce?</i>	39
<i>Graf 3: Byl/a jsi v loňském roce žákem/žákyní stejné školy?</i>	40
<i>Graf 4: Žáci stejné školy v rozdělení 6. a 7. tříd</i>	40
<i>Graf 5: Byl/a jsi ve třídě rád/a?</i>	41
<i>Graf 6: Měl/a jsi ve třídě dobrého kamaráda?</i>	41
<i>Graf 7: Byl/a jsi někdy svědkem toho, že je šikanován tvůj spolužák?</i>	41
<i>Graf 8: Pomohlo upozornění na šikanu?</i>	42
<i>Graf 9: Jsi šikanován/a?</i>	42
<i>Graf 10: Četnost šikany dle jednotlivých tříd</i>	43
<i>Graf 11: Četnost forem ubližování</i>	44
<i>Graf 12: Jak často jsi byl/a šikanován/a?</i>	45
<i>Graf 13: Počet agresorů</i>	45
<i>Graf 14: Kdo ubližuje</i>	46
<i>Graf 15: Šikana jinými žáky školy</i>	46
<i>Graf 16: Četnost forem ubližování</i>	47
<i>Graf 17: Jak často jsi byl/a šikanován/a?</i>	47
<i>Graf 18: Počet agresorů</i>	48
<i>Graf 19: Kdo ubližuje</i>	48
<i>Graf 20: Kdo ti pomohl?</i>	49
<i>Graf 21: Komu důvěřuješ a svěříš se?</i>	49
<i>Graf 22: Dokáže škola ochránit své žáky před šikanou?</i>	50
<i>Graf 23: Řekl vám učitel, co máte dělat, když se objeví šikana?</i>	50
<i>Graf 24: Setkání s kyberšikanou</i>	51
<i>Graf 25: Forma kyberšikany</i>	51
<i>Graf 26: Agresor</i>	52
<i>Graf 27: Jak často došlo ke kyberšikaně za posledního půl roku?</i>	52
<i>Graf 28: Informace o kyberšikaně mi podali</i>	53
<i>Graf 29: Komu důvěřuješ a svěříš se?</i>	53
<i>Graf 30: Na internetu jsi někdy použil/a</i>	54
<i>Graf 31: Natáčení spolužáků na mobil</i>	54
<i>Graf 32: Natáčení učitelů na mobil</i>	55
<i>Graf 33: Závažnější je</i>	55

<i>Graf 34: Odpovědi žáků</i>	56
<i>Graf 35: Šikana celkem</i>	56
<i>Graf 36: Počet mužů a žen</i>	57
<i>Graf 37: Řešili jste šikanu v tomto školním roce?</i>	57
<i>Graf 38: Řešili jste kyberšikanu v tomto školním roce?</i>	57
<i>Graf 39: Jakou roli hrálo Vaše dítě?</i>	58
<i>Graf 40: Četnost forem ubližování</i>	58
<i>Graf 41: Počet agresorů</i>	59
<i>Graf 42: Agresor</i>	59
<i>Graf 43: Kdo odhalil šikanu?</i>	60
<i>Graf 44: Informace o šikaně ze školy</i>	61
<i>Graf 45: Délka praxe</i>	62
<i>Graf 46: Účast na vzdělávání v prevenci šikany, kyberšikany</i>	63
<i>Graf 47: Pravidla postupu při zjištění šikany</i>	64
<i>Graf 48: Třídnické hodiny</i>	64
<i>Graf 49: Četnost forem ubližování</i>	65
<i>Graf 50: Řešení šikany v letošním roce</i>	66

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Upozornění učitelů na šikanu.....</i>	<i>42</i>
<i>Tabulka 2: Četnost šikany ve třídě</i>	<i>43</i>
<i>Tabulka 3: Přehled odpovědí jednotlivých tříd</i>	<i>43</i>
<i>Tabulka 4: Natáčení učitelů na mobil.....</i>	<i>54</i>
<i>Tabulka 5: Týkala se šikana vašeho dítěte?</i>	<i>58</i>
<i>Tabulka 6: Počet agresorů</i>	<i>59</i>
<i>Tabulka 7: Odhalení šikany.....</i>	<i>60</i>
<i>Tabulka 8: Výsledek řešení šikany.....</i>	<i>60</i>
<i>Tabulka 9: Řešení šikany</i>	<i>61</i>
<i>Tabulka 10: Informace školy</i>	<i>61</i>
<i>Tabulka 11: Délka praxe třídních učitelů.....</i>	<i>62</i>
<i>Tabulka 12: Podávání informací rodičům.....</i>	<i>63</i>
<i>Tabulka 13: Četnost šikany ve třídě</i>	<i>65</i>
<i>Tabulka 14: Test nezávislosti chí - kvadrát</i>	<i>67</i>
<i>Tabulka 15: Odpovědi žáků a třídních učitelů jednotlivých tříd</i>	<i>68</i>
<i>Tabulka 16: Četnost šikany dle učitelů a žáků</i>	<i>69</i>
<i>Tabulka 17: Čtyřpolní tabulka výskytu šikany a kyberšikany.....</i>	<i>70</i>
<i>Tabulka 18: Test nezávislosti chí-kvadrát</i>	<i>71</i>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY	88
PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO RODIČE	95
PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK PRO TŘÍDNÍ UČITELE	98
PŘÍLOHA P IV: ODPOVĚDI ŽÁKŮ	101
PŘÍLOHA P V: LETÁK KYBERŠIKANA I	105
PŘÍLOHA P VI: LETÁK KYBERŠIKANA II.....	106
PŘÍLOHA P VII: LETÁK DEJ SI POZOR NA SÍTI!	107
PŘÍLOHA P VIII: LETÁK E-BEZPEČÍ	108

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Instrukce:

*Nejedná se o zkoušení tvých znalostí. Jde o dotazník, který se ptá na to, jak se cítíš ve škole, na to, jak fungují vztahy mezi žáky vaší třídy. **Nejsou zde správné nebo chybné odpovědi. Na všechny otázky dotazníku znáš odpověď ze své vlastní zkušenosti a přesvědčení.***

Končí školní rok a nás zajímají tvé letošní zkušenosti. Snaž se představit si, jaké to bylo v tomto školním roce, s jakými dojmy budeš odcházet na prázdniny. Připomeň si, jak jste se navzájem k sobě chovali.

Co je šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš bránit, dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepríjemňovat život jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Co šikanování není?

*Když se poperou dva přibližně stejně silní žáci například kvůli dívce, která se líbí oběma, nejde o šikanování, protože tu chybí **nepoměr sil**, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.*

K čemu dotazník slouží?

*Šikanování se děje skrytě a my se o něm můžeme dozvědět pozdě nebo vůbec ne. Proto potřebujeme tvou pomoc a prosíme tě, abys **anonymně** (tajně) vyplnil/a tento dotazník. Tvé odpovědi nám pomohou vytvořit bezpečnější prostředí pro žáky ve školách.*

I. ČÁST

Odpověď, kterou vybereš, vyznač křížkem do příslušného čtverečku.

1. Jsi (vyber jednu z možností)

chlapec

dívka

	ano	ne
2. Chodíš do stejné třídy jako vloni?	☐	☐
3. Byl/a jsi v loňském roce žákem/žákyní této školy?	☐	☐
4. Byl/a jsi ve třídě rád/a?	☐	☐
5. Měl/a jsi ve třídě dobrého kamaráda/kamarádku?	☐	☐
6. Byl/a jsi někdy svědkem toho, že je šikanován tvůj spolužák jinými spolužáky ze třídy nebo ze školy?	☐	☐
7. Pokud ano, upozornil/a jsi na tuto skutečnost některého z učitelů?	☐	☐
8. Pomohlo to?	☐	☐

Následující otázky se týkají situace ve tvé třídě:

9. Šikanoval nebo šikanuje někdo ze třídy tebe?	ano	ne
	☐	☐

10. Pokud ano, jak ti ubližoval?

Stačí, když odpovíš, co se ti stalo (*můžeš vybrat víc možností*).

- ignorování
- posmívání
- pomluvy
- ponižování
- nadávky
- bití
- fackování
- kopání
- rány pěstí
- jinak, vypiš prosím jak:

11. Zamysli se a napiš, jak často jsi byl/a šikanován/a?

(*vyber jednu z možností*)

- nejméně 2x za rok
- asi jednou za měsíc
- téměř každý týden
- téměř každý den

12. Kolik je těch, kteří ti ubližují?

(vyber jednu z možností)

- jeden
- dva
- tři
- čtyři
- pět
- více než pět
- většina spolužáků

13. Ti, kteří ti ubližují, jsou hlavně?

(Vyber jednu z možností)

- dívky
- chlapci
- dívky a chlapci

Následující otázky se týkají situace v celé škole:

14. Šikanoval nebo šikanuje tě někdo ze školy?

ano ne

15. Pokud ano, jak ti ubližoval?

Stačí, když odpovíš, co se ti stalo (můžeš vybrat víc možností).

- ignorování
- posmívání
- pomluvy
- ponižování
- nadávky
- bití
- fackování
- kopání
- rány pěstí
- jinak, vypiš prosím jak:

.....

16. Zamysli se a napiš, jak často jsi byl/a šikanován/a?

(vyber jednu z možností)

- nejméně 2x za rok
- asi jednou za měsíc téměř každý týden
- téměř každý den

17. Kolik je těch, kteří ti ubližují?

(vyber jednu z možností)

- jeden
- dva
- tři
- čtyři
- pět
- více než pět
- většina spolužáků

18. Ti, kteří ti ubližují, jsou hlavně?

(Vyber jednu z možností)

- dívky
- chlapci
- dívky a chlapci

19. V případě, že jsi byl/a někdy šikanován/a, kdo ti pomohl?

(Můžeš vybrat víc možností)

- třídní učitel/ka
- jiný/á učitel/ka
- jiný pracovník školy
- někdo jiný, napiš kdo:
- nikdo mi nepomohl

20. V případě, že jsi byl/a šikanován/a, komu ses svěřil/a?

(můžeš vybrat víc možností)

- rodiče
- babička a děda

- třídní učitel/ka
- jiný/á učitel/ka
- kamarád/ka
- někomu dalšímu, napiš komu:
- nikomu jsem se nesvěřil/a

21. Myslíš, že vaše škola dokáže ochránit své žáky před šikanou?

- ano ne nevím
-

22. Řekl vám někdo z učitelů, co máte dělat, když vás někdo začne šikanovat?

- ano ne
-

II. ČÁST

Co je kyberšikana?

Cílem kyberšikany je někomu ublížit nebo ho zesměšnit za použití elektronických prostředků. Je to úmyslné nepřátelské chování, které se obvykle opakuje. Je to například: hanlivé a urážlivé zprávy prostřednictvím SMS, MMS nebo internetu, zesměšňující nebo ponižující videa posílané e-mailem nebo vyvěšené na webové stránce, blogy s cílem zesměšnit a zesměšňování prostřednictvím komunitních sítí (Facebook, Lide.cz aj.) Jsou to zprávy posílané nejen vám, ale také zprávy posílané ostatním o vás.

23. Setkal/a ses s tím, že tě někdo ponižoval, urážel, zesměšňoval nebo jinak ztrapňoval prostřednictvím:

- zasíláním SMS nebo MMS
- zasíláním e-mailů
- vyvěšené na blogu
- videa na internetu (např. YouTube apod.)
- na sociálních sítích (Facebook, Lidé.cz apod.)
- telefonem (vyzvánění, obtěžující hovory aj)
- webová stránka - lživá, hanlivá, vytvořená ke tvé osobě
- nesetkal/a jsem se s tím

24. Pokud ses s tím setkal/a, kdo ti to posílal či psal?

- spolužák ze třídy
- někdo ze školy
- někdo úplně jiný

25. Jak často to bylo za posledního půl roku?

- 1x
- 2x
- 3x a více
- Velmi často

26. Mluvil s tebou někdo o kyberšikaně, nebezpečích na internetu, popř. jak se máš bránit?

- rodiče
- učitel/ka
- kamarád/ka
- někdo jiný
- nikdo

27. Pokud máš nebo jsi měl/a osobní zkušenost s kyberšikanou, komu se svěříš?

- rodičům
- učitelů
- kamarádům
- někomu jinému
- nikomu

28. Už jsi někdy:

- vydával /a se na internetu za někoho jiného
- obtěžoval/a nebo zastrašoval/a někoho přes internet
- psal/a někomu urážlivé nebo zastrašující zprávy
 - na mail
 - na mobil
 - na Facebook apod.
- psal/a sprostě na webu

29. Natáčíš si někdy spolužáky na mobil?

Ano

Ne

30. Natáčeš/a si někdo některého z učitelů na mobil?

Ano - já

Ano - spolužák

Ano - víc spolužáků

Ne

31. Co je podle tebe horší:

šikana

kyberšikana

obě stejně

32. Představ si situaci, že by ses stal/a ředitelem školy a měl/a jsi jeho pravomoci. Co všechno bys v ní změnil/a, aby nedocházelo k šikanování:

.....

.....

.....

.....

Děkuji za tvé odpovědi.

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO RODIČE

Vážení rodiče, ráda bych vás požádala o vyplnění dotazníku, který bych chtěla použít v rámci výzkumu mé diplomové práce na téma „Šikana žáků 6. - 7. tříd ZŠ.

Dotazník je zcela anonymní.

Jsem studentkou UTB a zároveň matkou, která řešila šikanu svého syna. S vaší pomocí bych se chtěla dozvědět, jakou šanci máme my rodiče zjistit šikanu svých dětí. O nic menší stres není, pokud zjistíme, že naše dítě je agresorem.

Pokud byste chtěli nějaké další informace, můžete mě kontaktovat na mailu: kaja.kopecna@seznam.cz.

Vaši odpověď prosím označte křížkem či vypište. U některých otázek je možné zvolit více odpovědí.

1. **Pohlaví:** žena muž 2. **Počet dětí:**.....
3. **Setkali jste se s šikanou (s podezřením na šikanu) v průběhu tohoto školního roku u vašeho dítěte?**
- ano
- ne
4. **Setkali jste se s kyberšikanou¹ (s podezřením) v průběhu tohoto školního roku u vašeho dítěte?**
- ano
- ne

Otázky č. 5 - 11 vyplňte pouze, pokud jste šikanu řešili:

5. **Týkala se šikana přímo vašeho dítěte?**

- ano – dítě bylo oběť
- ano – dítě bylo agresor

¹ Cílem kyberšikany je někomu ublížit nebo ho zesměšnit za použití elektronických prostředků. Je to například: hanlivé a urážlivé zprávy prostřednictvím SMS, MMS nebo internetu, zesměšňující nebo ponižující videa posílané e-mailem nebo vyvěšené na webové stránce, blogy s cílem zesměšnit a zesměšňování prostřednictvím komunitních sítí (Facebook, Lide.cz aj.)

6. Pokud ano, jak bylo dítěti ubližováno?

(Můžete vybrat víc možností).

- ignorování
- posmívání
- pomluvy
- ponižování
- nadávky
- bití
- fackování
- kopání
- rány pěstí
- jinak, vypište prosím jak:

.....

7. Víte kolik bylo těch, co vašemu dítěti ubližovali?

Počet:.....

8. Agresorem byl:

- spolužák
- někdo jiný ze školy

9. Kdo odhalil, že jde o šikanu?

- rodiče
- babička a děda
- třídní učitel/ka
- jiný/á učitel/ka
- oznámil to kamarád dítěte
- někdo jiný:

10. Pokud jste šikanu řešili

- byli jste spokojeni s řešením
- dítě jsme nechali ve stejné škole, ale šikana se minimálně 1x opakovala
- škola selhala v řešení šikany
- po upozornění, pedagogové šikanu nejdříve popírali
- pedagogové se nechali zastrašit rodiči agresora/ů
- dítě jsme přesunuli jinam (do jiné školy, třídy,...)

11. S kým jste případ šikany řešili, (komu důvěřujete)?

Můžete označit i více možností.

☐ s pedagogy školy	☐ s jinými pracovníky školy
☐ s vedením školy	☐ s psychiatrem
☐ pouze s dítětem – obětí	☐ s lékařem
☐ s psychologem	☐ s orgány péče o mládež
☐ s rodiči agresorů	☐ případ byl řešen soudně
☐ s Policií ČR	☐ neřešili jsme nic
☐ s výchovným poradcem	☐ zvolili jsme jiný postup

12. Upozorňuje škola na hrozbu šikany?

- ano, pravidelně na setkáních s rodiči
- ne
- dostali jsme písemné informace týkající se šikany (leták, ...)

13. Byly pro vás všechny otázky srozumitelné?

- Ano*
- Ne*

Pokud ne, uveďte prosím které a proč:

.....

.....

.....

Děkuji za Váš čas.

Karla Kopečná

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK PRO TŘÍDNÍ UČITELE

Dobrý den, jsem studentkou magisterského studia Sociální pedagogiky Univerzity T. Bati ve Zlíně a ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku pro moji závěrečnou diplomovou práci na téma „Šikana na základní škole“. Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou použity pouze pro tuto moji práci.

Vaši odpověď prosím označte křížkem či vypište. U některých otázek je možné zvolit více odpovědí.

Jste: muž žena

Délka praxe:

do 5let 5-10 let 11-15 let více jak 15 let

1. Účastnil/a jste se semináře nebo vzdělávání v oblasti prevence šikany (kyberšikany)?

ano

ne

2. Kolik hodin celkem?

3. Jaké preventivní aktivity jsou řešeny v rámci školy, co se týká šikany (kyberšikany)?

.....

.....

.....

.....

4. Upozorňuje škola rodiče na hrozbu šikany (kyberšikany)?

ano, pravidelně na setkáních s rodiči

ne

rodiče obdrželi písemné informace týkající se šikany (leták, ...)

jiné

5. Máte ve škole přesně stanoveny pravidla, jak postupovat v případě zjištění šikany (kyberšikany)?

ano

ne

jiné

6. Mají žáci vaší třídy třídnickou hodinu?

ano pravidelně jak často

ano občas za rok

ne

7. Prevence v oblasti šikany je řešena:

v rámci třídnických hodin

v rámci předmětu

externí přednášející

není řešena

8. Uveďte počet hodin, kdy byla řešena prevence šikany ve vaší třídě:

9. Objevilo nebo objevuje se ve třídě mezi žáky:

(Můžete vybrat víc možností).

ignorování

posmívání

pomluvy

ponižování

nadávky

bití

fackování

kopání

rány pěstí

jiné

10. Řešil/a jste v letošním roce šikanu ve vaší třídě?

- ano
 ne
 mám podezření

11. Pokud ano, jaký byl výsledek?

.....
.....
.....

Počet obětí:

Počet agresorů:

Stádium šikany:

12. Pokud ano, jak jste se dozvěděl/a o šikaně?

- od oběti
 od jiného žáka třídy
 od rodičů
 odhalil/a jsem sám/a
 jiné

Děkuji za Váš čas.

Karla Kopečná

PŘÍLOHA P IV: ODPOVĚDI ŽÁKŮ

Odpovědi žáků na otázku č. 32

Nechal bych to na učitelích
vyhodila bych ho ze školy
Tvrší výchovné opatření
vyhodil a bych všechny takové žáky okamžitě ze školy
výchovné opatření
kdo by šikanoval, tak bych si s ním promluvila proč to dělá a ať už to víckrát nedělá !
dal bych do tříd kamery
víc si povídat s děckama, co mají problém
zavedla bych takové pravidlo, že každý třídní učitel by si hlídal o přestávce svou třídu a neodcházel by z ní. Měl by tím pádem celou třídu pod kontrolou. A ti učitelé, co by nebyli třídní, tak by měli službu na chodbách. Takto by to mohlo pomoci, že by ty děcka pořád někdo hlídal
různé programy na zlepšení vztahů ve třídě
nic, vše je v pořádku
všechny bych povraždila a byl by klid
dával bych pozor moc
výslech šikanovaného a tvrdě trestání agresora + neustálý dozor šikanovaného žáka
dozor do každé třídy
všechno
dozor v každé třídě
naistalovala bych pár kamer, udělala bych hodně přednášek, zorganizovala bych každý měsíc nějaké hry nebo kolektivní akce pro třídu, aby se ty děcka naučily spolu vycházet a porozumět, vymyslela bych nějakou schránku, kde by se žáci mohli anonymně svěřovat
tvrdší tresty, spravedlnost, příjem pouze bezproblémových žáků
více přednášek o šikaně a větší dozor učitelů v areálu školy
mělo by být víc přednášek o šikaně, zavedení kamerového systému (skrytě), tresty
myslím si, že v naší škole je všechno v pořádku
nevím, musely by se zavést uniformy a pro holky stejné účesy a pro kluky taky, podle mě tomu ani zabránit nejde, člověk si vždycky něco najde, co se mu na druhém nelíbí
přednášky o šikaně a různé posezení a poučování
Nainstalovala bych kamery do tříd, abych viděla, co se v té třídě děje.
hlídala třídy
Vyslechla bych všechny žáky a ti co dělali problémy, bych vyhodila.
vyhodil cikány
vykopnout cigoše!
Pořád bych to připomínala žákům
kamery a ten, co je šikanován venku, aby mu dali ochranu
Rozmístil kamery po celé škole.
Aby učitelé neřikali, vyřešte si to sami.
Aby to ten dotyčný řekl vyučujícímu a řešili to! A né jak učitelé vyřešte si to sami.
Dala bych do tříd kamery, aby třídní učitelé mohli pozorovat, co se ve třídě děje a co je špatně.

Dala bych do tříd, na záchody a na chodby kamery.
Já bych změnil lepší dozor i ve třídách. Děkuji.
dala bych do tříd a na chodby kamery
Jednu malou kameru do každé třídy. Nebo lepší dozor i ve třídách. Díky, že jsem se mohl vyjádřit.
Zrušil bych školu= nebyla by šikana
více přednášek o šikaně, mluvení o tom
zkusila bych jim říct, jaké by z toho byly problémy, urovnala bych to s nimi. Ať se zkusí skamarádit a při nejhorším ať si sebe nevíšimají, aby nedošlo k opakování.
Kdyby to někdo udělal, potrestala bych ho tím, že bych ho zrovna vyhodila ze školy! Poznámky nepomáhají!!!
posílal bych adresy do polepšovny
zkusil bych agresora a ublíženého skamarádit
potrestat toho, kdo to dělá
kamerový systém a vyhodit ze školy za šikanu
O přestávkách bych kontrolovala žáky. Upozornila bych rodiče.
V každé třídě by byl jeden dospělý dozor.
všechno
Co nejvíce bych se dětem snažil zpříjemnit výuku - hry, hádanky atd.
Dělala bych hodiny pro ty, které něco trápí. Toho, kdo by šikanoval, by jsem dala do různých opatření.
Žáci, kteří by někomu velmi ubližovali, tak bych je vyloučil. Zavolal bych si rodiče dítěte, které šikanuje a všechno bych jim řekl, aby pochopili, co jejich syn dělá za špatné věci.
Zvětšil bych dozor
zvýšit dozor 2 učitelé, ale venku už můžu říct panu školníkovi. Nebo kdybych šel okolo, tak bych něco udělal. Dál od školy není školní pozemek už je to jejich věc.
Větší dozor na děti.
O přestávkách by byl učitel ve třídě, ve které probíhá šikana.
Samozřejmě bych dělala vše, co by bylo v mých silách, aby se ta šikana nedostala do školy.
Zpřísnil bych pravidla chování a následky špatného chování.
Vyhodil bych je ze školy.
vyhodila bych všechny obtěžující žáky!
Asi bych dávala větší pozor na ty žáky, které podezříváme, že by mohli šikanovat (kyberšikanovat) byli by např. o přestávkách u učitelů apod.
přísné tresty za šikanování
Asi bych nastavil do tříd kamery a díval se jak to tam jde
Některé bych vyhodila ze školy (co kradou, neposlouchají, odmlouvají, nadávají, šikanují)!
Určitě bych udělala víc scházení, kde by jsme měli možnost se poznat s někým ze třídy nebo i školy, s kterým nemáme možnost to udělat sami a tak se sblížíme.
Doporučila bych tohle, že by si všichni chodili za paní učitelkou a po dlouhé době ti co měli problémy, přestanou.
Aby děcka neubližovali druhému.
Větší tresty.
Probrala to se žákem, rodiči, upozornila učitele.
Více kamer a tvrdý trest!
Lepší dozor, větší tresty.

Nic, je to v pohodě.
větší tresty
Tak hlavně bych nespojovala 7 B a 7A. Byla by to šikana nejen pro žáky, ale i pro učitele. Prosím nerozdělujte nás!
Docházet k šikaně bude furt, nikdo tomu nezabrání, vždy se někdo najde!
Je to tu pohodička.
vyhazov ze školy nebo řádný trest
Nespojujte prosím VII. B a VII A. Mohlo by dojít k šikaně
Kamera
Vyhodila ze školy, protože pokud někomu ubližuje, nemá ve škole co dělat.
Oddělit holky od kluků. Učitelé aby byli o přestávkách i ve třídě i na chodbě.
Poučovala bych všechny dokola, snažila bych se
Kamerový systém na chodbách školy.
Myslím si, že šikaně úplně zabránit nejde.
Dal bych do tříd a do chodby kamery.
Snažila bych se rozvíjet přátelské vztahy mezi žáky. Podle poměru sil bych žáky rozdělila do tříd.
Snažil bych se, aby se spolu nestýkali.
Větší dozor na chodbách a ve třídách. A taky bych třeba založil nějaký diskuzní kroužek pro ty, co jsou a byli šikanovaní.
Snažila bych se přijít na to, proč to žák dělá, kontaktovala bych rodiče a řešila problém tak, aby se to už neopakovalo.
Možná nějak vyčlenit agresora z kolektivu ostatních.
Nechal bych více hlídat o přestávkách chodby a třídy učitelé. Za každou šikanu bych dal horší stupeň z chování.
Poslal všechny ty, co na škole šikanovali do past'áku.
Zavedl bych kamerový systém.
Každého, kdo přijde jako nový žák, tak bych ho poučila.
Zavedla bych více školních předmětů o životě žáka, abychom více komunikovali s učitelé o šikaně a kyberšikaně.
Nainstaloval kamery, pořídil ochranku pro celou školu, pořídil pípáky a kurz pro sebeobranu
Vyhodit toho dotyčného ze školy.
Agresora bych hlídala, jestli ještě nešikanuje.
aby každé dítě mělo bodyguárda
Odbouch bych školu dynamitem :-). Tělesné tresty.
Přísnější zákony: rákoska, fackování. Vojenské stráže.
Řekl bych dětem, ať chodí po dvou.
Vyhodila bych agresory ze školy.
Zbořit školu :-), pořídil školního psychologa, Polepit školu plakáty: Nešikanovat! Kamery, agenti z FBI, uklízečky, které umí karate.
Zajímal bych se o žáky a kontroloval bych jejich okolní počítače.
Přísnější dozor na chodbách. Každému bordeláři bych dal facku
Pravidelná kontrola PC. Do tříd bych dala malé kamery, aby je žáci neviděli. Na chodbách by byli každou přestávku učitelé nebo dozor.
Zkontrolovala bych všechny počítače, všímala bych si víc vztahů mezi dětmi.

pravidelně kontrolovat všechny počítače, dát do třídy kamery pro sledování žáků, u kterých je možné, že šikanují.
Najít toho člověka a dítka ředitele školy, rodiče do školy, po škole z chování.
Nastavil bych na chodbu a do tříd kamery.
můžu si zkontrolovat počítače.
krutý trest. Považování velké omluvy k poškozenému
Zavedl bych kamerový systém.
Všude budou kamery
kamery
Nastavit kamery, nový školní řád...
Přísný dozor na chodbách, kamery umístit do každé místnosti.
Hlavně vyhodil ty žáky ze školy, co by šikanovali.
Víc na děti dohlížet.
Dal bych nepovinnou školní docházku.
namontoval bych kamery
Na celé škole bych zavedl kamerový systém
Stejně oblečení, aby si děti nezáviděly a nemlátily se proto. Nenosit do školy cennosti ani peníze nebo je bezpečně zamčít do skříňky. Zakázat stýkání se dětmi jiných tříd o přestávkách. Problémové děti vyloučit ze školy nebo je ponížít aby si zkusily vlastní počínání.
Dal bych větší ostrahu a hlídal bych více žáky.
Dal bych po škole kamery.
větší potrestání viníka
Udělal bych, aby učitelé o přestávkách byli ve třídě.
Kontroloval bych více ty žáky, kteří dělají problémy!!
Dal bych do tříd kamery. Dal bych víc učitelů na dozor.
To nejde, ve škole a třídě možná, ale nikdy nebude vymýcena.
Poliskal bych to a nebo bych zavřel školu.
Takovou situaci si nedokážu představit.
Taková situace by se mi nestala.
Dala Bych po škole kamery a pak bych si děcka zavolala do haly a tam bych s nima o tom mluvila s policajty a na děcka, které by tu šikanu dělaly, tak bych je vyloučila ze školy, a nebo bych na ně pustila psy.
Dala bych kamery do celé školy, ale to by asi nepomohlo.
Nic, stejně by sem tomu nezabránil.
Hlíkala bych pestře situace ve škole a ve třídách.
Nevím, neumím si to představit.
Nechci být ředitelkou, takže nevím.
Povídal si to ve speciálním předmětu.
Nevím, je to velmi složitá situace, asi bych se poradila s odborníkem.

PŘÍLOHA P V: LETÁK KYBERŠIKANA I

PONÍŽENÍ

JEŠTĚ VĚTŠÍ PONÍŽENÍ

To se líbí 1 368 lidem.

I kyberšikana bolí!

Urážlivé SMS, vyvěšování zesměšňujících videí na webu, urážení na FACEBOOKU nemusí být legrace –
– říká se tomu kyberšikana.

Nenech si to pro sebe – svěř se někomu, komu věříš.

www.minimalizacesikany.cz

Nadace O₂

PŘÍLOHA P VI: LETÁK KYBERŠIKANA II

Co je to kyberšikana

Cílem kyberšikany je někomu ublížit nebo ho zesměšnit za použití elektronických prostředků. Je to úmyslné, nepřátelské chování, které se obvykle opakuje. Jednotlivec nebo skupina útočníků ubližuje takovým způsobem, že se oběť nemůže účinně bránit.

Kyberšikana je například:

- hanlivé a urážlivé zprávy zasílané prostřednictvím SMS, MMS nebo internetu
- zesměšňující nebo ponižující obrázky či videa posílané e-mailem nebo vyvěšené na webové stránce
- webové stránky, blogy s cílem někoho zesměšnit
- zesměšňování, vydírání, zastražování, ubližování, ohrožování a obtěžování prostřednictvím komunitních sítí
- zneužití identity oběti rozepřením obtěžujících a urážlivých zpráv pod jejím jménem

Co pro své dítě můžete udělat vy?

- Přijměte fakt, že život ve virtuálním světě k vašim dětem patří.
- Pokud se v něm naučíte pohybovat, porozumíte lépe vašemu dítěti.
- Zajímejte se, co vaše dítě na internetu dělá.
- Sledujte, jak se dítě chová při elektronické komunikaci, všimněte si varovných a neobvyklých znaků, včetně reakcí na vaši přítomnost.
- Dejte dítěti najevo, že za vámi může přijít s jakýmkoliv problémem.
- Zjistěte, jaké existují technické možnosti ochrany vašeho dítěte (uzamknutí některých stránek...).
- Jste-li zákazníkem O₂, můžete si nechat nastavit RODIČOVSKÝ ZÁMEK. Více informací na lince 800 184 084.
- Uvědomte si, že technické vymoženosti za kyberšikanu nemohou – nemá smysl je dětem zakazovat.
- Na druhou stranu děti, které žijí ve virtuálním světě více než v tom reálném, jsou více ohroženy – podporujte u dětí i jejich reálné aktivity.
- Vysvětlete dětem, že ve virtuálním světě je čekají i rizika – vybírejte s ním bezpečné internetové prostředí.
- Naučte své dítě chránit svou identitu.
- Pokud se o kyberšikaně dozvíte, uložte nebo vytiskněte maily, SMS... - mohou posloužit jako důkazní materiál.
- Kontaktujte poskytovatele serveru, ze kterého agresor šikanuje, a požádejte ho, aby útočníkovi zamezil přístup.
- Zkuste zjistit, kdo je agresor (podle výzkumů je 78% agresorů ze stejné školy jako oběť).
- Pokud zjistíte, že agresor je ze školy dítěte, kontaktujte zástupce školy.
- Ujistěte se, že škola, do které chodí vaše dítě, má vhodný vzdělávací program o bezpečnosti na internetu.
- V případě podezření na trestný čin kontaktuje Policii České republiky.
- Uvědomte si, že kyberšikana často úzce souvisí se šikanou tváří v tvář, ptejte se svého dítěte, zda mu někdo neubližuje i jinak než v kyberprostoru.
- Informace z výzkumu "Kyberšikana na českých školách" najdete na www.minimalizacesikany.cz

Nadace O₂

PŘÍLOHA P VII: LETÁK DEJ SI POZOR NA SÍTI!

Dej si pozor na síti !!!

Co je to kyberšikana?

Kyberšikana je zvláštní druh šikany. Kyberšikana je vědomé využívání internetu, mobilního telefonu nebo dalších informačních a komunikačních technologií s cílem poškodit jinou osobu.

Co dělat, když nastanou problémy?

1. Svěř se někomu.
2. Neodepisuj nebo nereaguj na útoky.
3. Schovej důkazy.
4. Nahlas nevhodný obsah na Horké lince.
5. Jestliže si nevíš rady, kontaktuj poradnu E-bezpečí nebo zavolej na Linku bezpečí.

Jak se jí bránit?

1. Zvol si správné heslo.
2. Zabezpeč si svoje účty.
3. Nesděluj o sobě příliš mnoho konkrétních informací.
4. Nereaguj na podezřelé vzkazy a zprávy
5. Seznam se s pravidly diskuze nebo chatu, který používáš.
6. Respektuj ostatní uživatele.
7. Dobře si rozmysli, co komu píšeš.
8. Pokud jsi na internetu narazil/a na něco zvláštního, svěř se.

Kde najdeš více informací?

www.internetembassy.cz
www.kybersikana.eu

PŘÍLOHA P VIII: LETÁK E-BEZPEČÍ

O projektu

Co je E-Bezpečí?

E-Bezpečí je preventivní, vzdělávací, výzkumný a intervenční projekt s celorepublikovou působností zaměřený na problematiku nebezpečných komunikačních jevů, se kterými se mohou setkat uživatelé internetu a mobilních telefonů.

Klíčová témata projektu

Mezi ústřední témata, kterými se projekt E-Bezpečí zabývá, patří:

- **kyberšikana** (různé formy šikany v rámci online komunikace – např. vydírání, vyhrožování, ponižování nebo zesměšňování obětí),
- **kybergrooming** (komunikace s neznámými uživateli internetu směřující k vylákání oběti na osobní schůzku),
- **kyberstalking a stalking** (různé formy nebezpečného pronásledování),
- **spam a hoax** (nevyžádané, podvodné, poplašné nebo jinak nebezpečné zprávy),
- **sexting** (sdílení sexuální laděného obsahu),
- **ochrana osobních údajů na internetu**,
- **rizika sociálních sítí** (např. Facebook).

Naše činnost

Aktivita projektu

Projekt E-Bezpečí vyvíjí celou řadu aktivit, které se zaměřují na prevenci, edukaci a výzkum v oblasti rizikového chování spojeného s užíváním ICT.

- Přednášky a workshopy pro různé cílové skupiny** (pro děti, rodiče, učitele, policisty, sociální pracovníky a další).
- Poradenství v oblasti sociálně-patologických jevů spojených s využíváním internetu a mobilních telefonů** (online poradna).
- Tvorba výukových materiálů pro různé cílové skupiny.**
- Provoz internetového portálu E-Bezpečí.**
- Pravidelné relace v rozhlase.**
- Vědeckovýzkumná činnost** (realizace online výzkumných šetření, řešení výzkumných a vzdělávacích grantových projektů, pořádání konferencí).

Projekt E-Bezpečí je realizován a garantován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (Centrum PRVoK). Více na www.prvok.upol.cz.

Kontakty

Poštovní adresa:

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace (Projekt E-Bezpečí)
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc

E-mailové kontakty:

info@e-bezpeci.cz (obecný e-mailový kontakt)
vzdelavani@e-bezpeci.cz (oddělení vzdělávání)
redakce@e-bezpeci.cz (redakce portálu E-Bezpečí)
prvok@upol.cz (kontakt na Centrum PRVoK)

Telefony:

+420 773 470 997 (vedoucí projektu)
+420 777 588 382 (objednávky vzdělávacích akcí)

Facebook:

www.facebook.com/ebezped

Web:

www.e-bezpedi.cz (centrální portál)
www.prvok.upol.cz (web Centra PRVoK)
www.napisnam.cz (online poradna)
konference.e-bezpeci.cz (web konference E-Bezpečí)

Partneři, spolupracující instituce

